1

Macher-a. m. ry-ów mn. niem. pogardl. lub z przekąsem, działacz, osobliwie w znacz. ujemnem t.j. na szkodę czyją „Machery berlińscy nie poprzestają na podjętej przez siebie ekonomicznej i finansowej walce przeciwko Rosji na jednej giełdzie berlińskiej..." wiek 1888. 4. 2. posp. „Szacher-macher" = szachraj;

Makinjować st. cz. udku. franc. maquignonner, handlować końmi tając ich wady lub podrabiając znaki z których się poznaje wiek; ogólniej: bawić się koniarstwem „Z imienia, z majątku należał już do panów, a choć makinjował, nie poniżało go to wcale; dowodził nawet, że rycerską miał żyłkę i dla tego tak kochał konie" J.I. Krasz. 2. 154.

Maltretować cz. ndkn. (kont.) z franc. poniewierać kim, (lub czem) źle kogo traktować, znęcać się nad kim „Nic wygodniejszego nad taką miłość familijnego kółka, która cię za to ma prawo maltretować i karmić niestrawnemi rzeczami" B. Bol. Pam. Pan. 56 „Twarz wykrzywiona, pofałdowana, wyciągnięta, podobna do lalki z gummy, którąby kapryśne dziecko zmaltretowało" B. Bol. Dzien. Ser. 36.

Mandaryn - a. m. nowie - nio nm. wyższy u-
rzędnik w Chinach „z sanskryc. man
trin minister, matri radzić" A. Mickl.
Źródłosł. 81.

Mane, Tekel, Fares, trzy wyrazy, które według Biblji nakreśliła niewidzialna ręka na ścianie, podczas uczty Baltazarowej; używane jako symbol tajemniczej wyroku zagłady groźby. „Robak zgnilizny podgryza i toczy stary organizm, który sam czuje że się rozpada, że kres jego i upadek już nadchodzi.. Niewidzialna ręka wypisała już Mane, Tekel, Fares nad głowami dzisiejszego pokolenia; widzą je wszyscy, trwoga opanowywa umysły.." Wiek 1888. 1. 2.

Manekin - a. m. ny - ów. mn. fram. lalka wielkości człowieka służąca malarzom za model do malowania draperyj lub szwaczkom do przymierzania sukien, upinania i t. p. „Rodzaj mizernego mannekina, ubrany w stary szlafrok, rozpierał się niekształtnie w pośrodku saloniku." Jl. Krasz. 33. 69.

Manewr - n. m. wry - ów. mn. franc. § mała intryga, krok obmyślony dla zmylenia kogoś lub skłonienia go do czegoś postąpienie taktyczne „Manewry panny Elizy były nadzwyczaj zręczne i znamionowały już w niej niepospolitego taktyka; zaczęła od najdoskonalszej niemal wzgardliwej obojętności. Gdy ta najmniejszego nie wywarła skutku, powoli zmienił się atak wiedziony doskonałym instynktem" J. I. Kras. 46. 49. „Marszałek wyprowadził niby niechcący Augusta do drugiego pokoju. August domyślił się od razu do czego ten manewr prowadził" ib. 16. 77 „Miała tyle mocy nad sobą, że się uśmiechała i udawała wesołą - ten manewr jednak na nic się nie przydał" ib. 73. 164. „Czy to manewr? pyta się o hrabiego, aby obudzić we mnie zazdrość" M. Bał. Kłosy. 12. 215. „Wyraźnie unika jej, a dla zamaskowania przed nią i przed innymi tego manewru, wyszukuje sobie

różne pozory." M. Bał. Bia. murz. 221. „Idę za mąż. – Za kogo? – Jest to mój sekret, ale że idę, daję panu na to słowo honoru. – Śmiały manewr panienki wywołał pożądany skutek. Twarz Seweryna pobladła.." A. Wilcz. Fot. 1. 84.

§ manewry wojskowe: lud w Galicji wymawia Manebry.

„Co ty tu robisz, żydzie? – zapytał go. – Jak to co robię? – odpowiedział Abramko ze zwyczajnym żydowskim manewrem, zaczynając odpowiedź od zapytania" J. Korzen. 1. 63.

Manewrować sł. cz. udkn. wojsk. odbywać manewry, działać za pomocą strategicznych obrotów § posp. dążyć do czego za pomocą manewrów i obmyślonych środków, manipulować czemś w pewnym zamierzonym celu, wykręcać się, wywijać „Miarkowałam, że ona manewruje około ślubnego pierścienia i zaraz postanowiłam przestrzedz pana" Z. Mell. Groch. wian. 146. „Twarz jej ożywiało pełne figlarności czarne oko, którem umiała doskonale ku potrzebom chwili manewrować" Wiel. Tyg. Il. 2. 6. 112 „Całą duszą politycznym intrygom i knowaniom od najmłodszych lat oddana, jeżeli kiedy manewrowała wdziękami, to jedynie w dyplomatycznych celach" 6. 7 Dyk. Ost. sejm. 1. 68. „Nie raz tak manewruję, żeby mi spojrzał w oczy, a on wywija się jak wąż" A. Wilcz. Wiel. 1882. 266. 1. „Gęsio od

spotkania swojego z hrabią tak umiejętnie manewrował w swych wycieczkach po powiecie, że się już z nim nie zszedł wcale" B. Dol. Hybr. 94.

Mania - i. ż. Manieczka - Maniusia, Mańka zdrobn. imię żeńskie Marja, Marynia „Miała być Mania i Lucia, i obiecywano sobie wieczorek wyśmienity" J. I. Krasz. 73. 150. „Ukochana i kochająca Maniusia" J. Zachar. Wiek 1882. 287. Dod. (.)

Manisko - a. n. zgrub. od Mania „Biedne Manisko" (.) „Małą Maniusię serdecznie wyściskał i wycałował" J. Zachar. ib. „Wstańże moja Maniu odprowadzisz ty mnie" pod Warsz. O. Kolb. Lud I Pieśni 72. „Maniusia patrzała mu w oczy uśmiechając się" J. I. Krasz. 2. 38. 56.

czna przyst.

Maniaczny-a-e manją nacechowany, dziwaczny „Front dworu, niby szwajcarski, niby cottage angielski, coś fantastycznego, z wieżyczką, prezentował się maniaczno" J. Kraszewski 1878. 50.

Manić st. ck. ndkn. posp. oszukiwać, mącić komu w głowie, zwodzić „Ten świat tylko mami, kto wszystkie kobiety zowie aniołami." Kur. Świąt. 1879. 40. 3. Zmanić dk. oszukać, wywieść w pole. Wymanić co od kogo, wykpić, wydrwić, dostać pour manienie.

Manić się st. zaim. ndkn. posp. oszukiwać się „Łechcemy podniebienia najdelikatniejszemi gatunkami win, albo prawdę powiedziawszy, często mamiemy się popijając fałszowane za drogie pieniądze nabyte" Tyg. 1. 400.

Manier – u. m. posp. tryw. sposób „Owóż te imieniny przeciągnęły się na jeden i ten sam manier, aż do dni trzech" W. Goczał. 2. 112. (1)

Maniera – y. ż. § sposób, metoda dokonywania czegoś „Właśnie był to wódz maniery owych wielkich wojenników" Pasek. 13

Manierować cz. udkn. przybierać pewną manierę, przyswajać ją sobie „Pani starościna z staroświecka strojna, po staroświecku manjerowana" J. I. Krasz. 16. 116. (·)

(1) „Waserpolaki, mazurami tutaj zwani, co mowę swą skręcili już całkiem na niemiecki manier" W. Goczał. 2. 100 (2)

(·) „Wiek ośmnasty, wedle ducha swego, wyłącznie kochał się w mitologji i manjerowanych kompozycjach artystów swoich" J. I. Krasz. 36. 67.

(2) „Artyści nasi zajęci są układaniem wielkiej artystycznej zabawy na manier zagraniczny." Wiek 1886. 256. 3. „Są jednakże ludzie, którzy pracują dla nas i myślą o nas, a do tych w pierwszym rzędzie należą

ojcowie naszego miasta. Każdy z nich dba na swój sposób i działa na swój manier" Dz. pol. 1888. 15. Felj. „Tylko wpuść kobietę, a ona ci zaraz wszystko na swój babski manier przeinaczy" A. Wilcz. Tyg. powsz. 1880. 628. „Odrestaurował sobie dom na dawny manier" Djab. 20 (1888). 14. 2. „Zacznie się na dobre cywilizowanie na niemiecki manier całej służby folwarcznej." Rola 7. 566.

Manierka - i. ż. rki - rek um. zdrb. Manierczyna - i. ż. ny - czyn. mn. blaszanka na wódkę należąca do munderunku żołnierza. „Do dzielnie na koniu tatarskim człek zwijał, i wódkę z manjerki kozackiej zapijał" W. Pol 9. 109 „Tyle o nich dba, ile ja teraz o waściną próżną manierkę" H. Sienk. Og. i mie. 2. 287 „Mam manierczynę z gorzałką" ib. „Nie jeden.. zaglądnął do manierki, alias flaszki" A. hr. Fr. Dzieła 11. 2.

Manifestacja - ji. ż. łac. jawne okazywanie, objawianie uczuć, usposobienia i t. p. „Aż się okna wstrząsły, bo wszyscy już byli pod dobrą datą — kobiety w salonie choć poznały, że to był wybuch i manifestacja radości wielkiej — ~~zd~~ zadrżały z obawy." JJ. Kr. Ssta War. 2. 192. „Dla większej manifestacji raczej niż z istotnej potrzeby, kto miał i kto mógł, chciał koniecznie na jutrzejszy dzień odziać się trochę w żelazo" ib. 2. 198 „Żyjemy w epoce gorączkowych manifestacyj. Stronnictwo skrajno-rewolucyjne i anarchistów mniema, iż przed zbliżającemi się wyborami awantury publiczne potrzebne są do podniesienia uroku i wpływu obu frakcyj." S. Lwow 1885. 41. 1. „Żałobno-polityczne manifestacje, jakie śmierć i pogrzeb Wiktora Hugo wywołały." Z. Sarn. ib. 137. 1. cf. Demonstracja.

Manifestować st. cz. ndkn. § objawiać, okazywać „Przyszło pomiędzy niemi do jawnej kłótni, wstrętu i nienawiści, manifestującej się słowami najsprośniejszemi, najzelżywszemi" An. Wi. 5. 51. „Energia jej manifestowała się batożeniem

sług" B. Prus To i owo. 19. Zamanifestować dku.
„Włochy usuwając się od mocarstw centralnych, wywołały w Berlinie ku sobie niechęć, która w ciągu ostatnich czasów dość wyraźnie kilkakrotnie się zamanifestowała" Wiek 1885. 132. 1
„W oddaniu ostatniej posługi zmarłemu, zamanifestowała się szczera i serdeczna sympatja ze strony wszystkich warstw naszego społeczeństwa" G. lwow. 1886. 178. 3. „Siedzimy w tej lichej mieścinie zamiast przepędzać przyjemnie czas za granicą, umieramy z nudów, żeby zamanifestować nasze patrjotyczne uczucia, a ci ludzie śmią za to obrzucać nas błotem" M. Bał. Pańs. Dzia. 101.

Manifestować st. cz. ndkn. Zamanifestować dkn. ś objawiać, okazywać w sposób głośny, widoczny „Owinięty w gałgany i chustki malec, głośnym płaczem manifestował swoją obecność" Echo 1877. 266. 5. „Pociesza nas ta okoliczność, że młodzież stanęła na stanowisku i zamanifestowała swoje uczucia i sposób myślenia" G. nar. 1883. 17. 2. „Krnąbrny chłopak stłukł okulary i wypił pół butelki soku. Wobec takiego zamanifestowania złych skłonności, oddała dzieciaka szewcowi" Kl. Jun. Ananas 1887. 47

Manipulacja -ji. ż sposób odbywania jakiejkolwiek roboty, przedsięwzięcia. „Powiedz mi, jakiej manipulacji użyto do wpisania waszeci w ten poczet?" An. Wi. 1. 100 „Chcąc rozwinąć mój interes, potrzebuję zaznajomić się z manipulacją upadłości" Kur. Świąt. 1867. 5. (·)

Manipulować cz. cont. zająć się jakąkolwiek robotą w pewien sposób określony, robić, działać „Piwnica jest tak obszerna, że w niej tyle osób swobodnie manipulować może" G. nar. 1882. 288. 3.

(·) „Zabrania się używać firanek na wieczorach tańcujących, zamiast chustek do nosa. Dopuszczający się tej manipulacji będą wyprowadzeni z zebrania" G. nar. 1882. 299. 4. „Zaczął odwiedzać kantory bankowe, niby to pod pozorem zaciągnięcia informacji, że chce na dobra swoje wziąć pożyczkę w listach zastawnych, rzeczywiście zaś aby zbadać całą manipulację wewnętrzną tych instytucyj" A. Wilcz. Tyg. pow. 1880. 434.

„Wyłamać jednej połowy drzwi i w ten sposób dostać się do wnętrza sklepu, gdzie już bez żadnej przeszkody mógł dalej manipulować. Za pomocą dłuta rozbić kasę podręczną, z której zabrać około 60 złr..." Dz. pol. 1888. 13. 2.

urząd manipulacyjny t.j. nie do referatów tylko do przepisywania, t.j. urząd kancelaryjny.

Manipulacyjny-a-e w Galicji „Posady manipulacyjne i służbowe zastrzeżone wysłużonym c.k. podoficerom armii austro-węgierskiej, wakują: 1) posada sekretarza powiatowego przy starostwie i cztery kancelistów przy namiestnictwie 2) pomocnika woźnego przy sądzie obwodowym 3) kancelistów przy naczelnych władzach skarbowych 5) asystentów pocztowych." G. nar. 1885. 120. 3.

Manja - ji. ż. nje - nij mn. § chorobliwe upodobanie w czem, nierozsądna chęć na co, żądza dokonania czego lub oddania się czemuś; (1.) używa się często w wyrazach złożonych „I pan dałeś się skusić i zaraziłeś się powszechną naszą podróżomanią." J. Korzen. II. 60 „Choroba politykomanii dotyka niekiedy młodych - najczęściej jednak ofiarami jej są ludzie starzy" B. Prus To i owo 24. „Mało kto uwierzy jak wielki wpływ wywiera na obyczaje piwomania i knajpowanie" Tyg. Il. 2. 2. 111. (2)

(1) „Rodzina zmuszona jest ubezsamowolnić go z powodu tej alchemicznej manii, na którą traci majątek" Wiek 1887. 33. 3.

(2) „Skąd wzięła się u nas - choroba zwana szkapomaniją, która podobnie jak karty lub inne niepotrzebne wydatki krocie pochłania" Op. dom. 1873. 267.

„Mania zakładania teatrów prowincjonalnych z dziesięcioma rublami w kiesze-

ni, stwarzająca zrozpaczonych tylko w życiu, nie od dzisiaj jest znaną u nas" Prz. Tyg. 20. 390. Felj.

Manjactwo-a. n. ctwa-niactw. mn. manja, chorobliwe upodobanie w czem „Nie rozumiał i nie umiał sobie wytłumaczyć wyścigów, i ja tego końskiego manijactwa zrozumieć nie mogę." Op. dom. 1873. 267.

strata, uszczerbek

Mankament - u. m. ty - ów mn. z łac. (szkoda, brak, feler, usterk, niedostatek „Z tą pocztą to prawdziwy mankament... tam nigdy niema i nie było porządku" Jl. Kraszew. Tyg. Il. 2.16.10. „Latają a wrzeszczą: - A gore! a gore! - „Co?" - „Folwark na Łazach jak świeca się pali, ni bydła, ni owiec wypędzić zdołali!" - Nie lada historya! nie lada mankament! dwór kipi... i wrzawa i przestrach i zamęt.." W. Pol 7.198. „Na jeden raz odezwały się w nim z przeważną gwałtownością wszystkie uśpione na chwilę dolegliwości i mankamenta wieku" Wal. Łoz. Czar. Matw. 62. „Śpiewak ten znakomitą grą zmuszał do zapominania o pewnych mankamentach głosowych" Echo 1877. 101. 3 Felj.

amanuens

Manualista - y. m. ści - stów. mn. Daw. to co dziś kancelista, pisarz w kancelarji „Jako manualista tajnej kancelarji wojewody, wszelki szryft znać biegle musiał" P. J. Byk. Ost. sejm. 2. 46.

Mansarda -y. ż -rdy -sard mn. franc.

mansarde, dach stromy i spiczasty w stylu francuskim – poddasze w nim mieszkalne – okno w dachu. Właściwie: dach wysoki złożony z dwóch płaszczyzn nad sobą leżących, z których dolna czyni z poziomem kąt większy niż górna, nazywa się mansardowym, od Mansarda budowniczego XVI w. ~~który je~~ Mansarda jest to pokoik ~~pod~~ z oknem w podobnym dachu mieszczącym się. „Wspaniałe wille, z werendami, mansardami, wieżyczkami, balkonami..." Quis Dluszcz 23. 257.

Manszester - tru. m. materja bawełniana naśladująca aksamit, inaczej półaksamit „Sprawiono mu sosnową trumnę, bardzo lichym manszestrem obitą" J. Zachar. Bies. lit. 2. 690.

Manszestrowy - a - e z manszestru „Miał na sobie kurtkę manszestrową czarną." J. Korzen. 1. 168.

Mantyka - i. m. ~~Cij~~ ki i -koco zrzęda, nudziarz
„Cicho! żeby ten stary mantyka nie
słyszał" M. Bał. (Emanc. a. 1 k. 1.) Tyg. Pl. 2. 11. ...

Mantyla – i. ż. le – tyl. um. lekki płaszczyk kobiecy „Siedziała na kanapie z rękami schowanemi pod mantylę." J. Kraszewski. 16. 30.

Marabut-a. m. ci-tów. mn. „Derwisz i pustelnik u musułmanów Afryki, od imiesłowa murābyt związany, skrępowany (względnie do świata), przywiązany stale do czegoś, poświęcający się czemuś, od słowa rabata związał; w Turcji i Persji tacy ludzie, jakby nasi mnisi, zowią się derwiszami, w Indji fakirami, na Kaukazie murydami, w Afryce północnej marabutami" Ant. Muchl. Źródłosł. 82.

Marceli-ego. m. imię męzkie, zdrb. Marcelek-
lka. m.

Marcelina-y. ż. imię żeńskie, skróc.
Marcela-i. zdrb. Marcelka-i. ż u ludu
„Marcelka" znaczy także żonę Marcele-
go „Na Boga Marcelko, co się to z Fran-
ką stało?" Śledz. sąd. w Rzeszowie Gaz. nar.
1882. 285. 3.

Marchewka - i. ż. wki - wek. mn. zdrb. młoda albo drobna marchew „Oskrobaną marchewkę póki młoda przelać zimną wodą i opłókać." L. Cw. 365 obia. 220. § „pokazać komu marchewkę (na palcach)" albo „skrobać marchewkę" z dodatkiem słów: „zyg, zyg, marchewka pasternaczek, rzadkiewka" znaczy: drwić, szydzić gdy się coś nie udało i t.p. „wiadomo że skrobać marchewkę komuś pod nosem, jest czystą impertynencją" Kur. Świąt. 1869. 59.

Marcin -a. m. imię męzkie § przysł. „uczył Piotr Marcina" z tryw. dodatkiem „a sam głupi jak świnia", gdy kto sam nie umiejąc chce uczyć kogo. § Marcinek -nka. m. zdrb. Marcinowie -nów. mn. Marcinowstwo -a. n. Marcin z żoną „Po balu u państwa Marcinów." St. Grudz. Echo 1878. 258 „Zapowiedziano zabawę w domu państwa Marcinowstwa." ib. 256.

Marcjanna -y. ż. imię żeńskie, zdrb. Marcysia -i. ludowe: Marcyna -y. ż. Kuj.

§ „Marcin Luter" w posp. mowie: luter, niedowiarek, nie trzymający się przepisów religji katolickiej „Niebo smaczna zwierzyna, ale nie dla Lutra Marcina" przysł.

Marczak-a, m. ki-ów. um. myśl, zając wczesny, urodzony w marcu „Stare szaraki mają już (w marcu) młode, marczakami zwane" W. Pol 7. 252 „W połowie sierpnia zaczyna się polowanie na młode zające czyli tak zwane marczaki." ib. 285.

„W ogóle zwie lud nasz kwiat, puszczony już w Marcu przez drzewa i krzewy — „krwią marcową." Zoologja zaś gospodarska rozróżnia ściśle „marcowe kurczęta, marcowe prosiaki" i różne inne „marczaki", które według wyobrażeń naszego ludu mają mieć przywilej lepszego jakiegoś pochodzenia i tęższego rodu, niżli stworzenia innych miesięcy. Ba-nawet i „kawaler marcowy," to nie zwykły sobie bezżennik, lecz istota, skupiająca w sobie takie przymioty jak: wesół, zdrów, tęgi, „jary choć stary" i t. d." M. Dim. G. lwow. 1888. 64. 4.

Marczyć się st. zaim. zdkn. myśl. latować się, gonić się, uczuwać popęd płciowy, parzyć się „Rysie i żbiki w lutym już poczynają się marczyć, toż samo wydra" W. Pol 7. 246.

Marja-ji. ż. Marjanna-y. ż. imię żeńskie. Marja przedtem używane było tylko gdy się mówiło o Najświętszej Pannie Marji; w to miejsce u kobiet przyjętem było powszechnie imię Marjanna; następnie w klasie wyższej zaczęło coraz więcej wchodzić w użycie imię Marja, gdy Marjanna zachowało się w sferach niższych „Jeśli to nie zdrada, to mojej biednej Marji radość zapowiada" A. Malcz. Marja 19. „Czy Marja ciebie kocha? pytaj się jej cienia, czem dla Marji świat ~~przyszły~~ cały bez twego spojrzenia?" ib. 25. „Przyjdzie panna Marjanna, to się pan wszystkiego dowie" A. Wilcz. Fot. 1. 36.

Marjan-a. m. imię męzkie

Marjasz-a m. sze-ów. mn. pewna gra w karty ; w tejże grze król z damą jednego koloru „Miałem dwa marjasze: jeden w czerwieni, drugi w żołędzi." ; dawne przysłowie: „dobra nasza, bez marjasza" t.j. wygrana bez pomocy marjaszów „Tak mówił: Hejno! dobra nasza bez marjasza!" Ad. Mick. 1. 241.

Marjaszowy-a-e od marjasza „Już był trzy razy marjaszowe karty na zwyczajną kabałę tuz, król, kralka, przełożył" Fr. hr. Skar. Pan Star. 7.

Marjonetka -i. ż. tki -tek mn. franc. lalka poruszająca się na sprężynach § osoba bezmyślnie postępująca, podległa cudzej woli „Żyć sam na sam z sobą było mu nieznośnem, gotów był wychodzić na trakt i wabić gości, ale zawsze z warunkiem, żeby oni stosowali się do niego i służyli mu za marjonetki bez woli i władzy własnej" J. I. Krasz. 29. 22. „Królowie i ludy stały się marjonetkami w ręku żydów.." Wiek 1886. 185. 2.

Markier - a. m. ry - ów. mn. franc. służący w kawiarni lub restauracji przy bilardzie do rachowania i znaczenia punktów podczas gry „Codzień po kilka razy zabiegał pod różnemi pretekstami do kawiarni. Markier nawet postrzegł, co to znaczyło." J. I. Krasz. 33. 112 „Była to chwila, kiedy kawiarnie pustują, a markiery i dziewczęta słodkiego używają wczasu" ib. 119. „Bilard oświecony był już i zajęty, markier liczył głośno" ib. 34. 34. „Przebył więc burz, awantur, wzgardy co nie miara, i dziś już o posadę markiera się stara" Kur. Świąt. 1872. 63. § dawniej: służący hotelowy, to co dziś numerowy lub kelner „Hey! markier! Pokóy iestże iuż dla mnie gotowy" Woj. Bogusł. Dz. dram. 12. 207. § gosp. znacznik do sadzenia kartofli i buraków.

„Byli między nami i tacy, którym się

zdawało, że skoro się jest podochoco-
nym, i ma się rubla do stracenia, wte-
dy wolno obić markiera kijem bilardo-
wym." J. Gord. Kank. 202.

Markocić sł. cz. udkn. markotnym być, osowiałym, zły humor okazywać „Coś bardzo markocił, tu wszyscy o sejmiku – a z nim niema mowy." W. Pol 3. 131.

Marmoryzować -ał -zuje sł. cz. ndkn. Wymarmoryzować dkn. wykładać marmurem „Wymarmoryzował i wylakierował ściany, na gzémsach i piecach porozsadzał rozmaite figury" J. Korcen. I. 14.

Marmur-a. m. ry-ów. mn. i zdrb. Marmurek-rka. m. rki-ów. mn. człowiek zimny, nie zapalający się do niczego, samolub, nieuczynny, twardy do interesu, w grze nie hazardujący.

Marmurowy - a - e § fig. nieruchomy, zimny, nakształt marmuru „Twarz jej powlokła się marmurową obojętnością" J. I. Krasz. 72. 111.

Marno przysł. próżno, daremnie, „Tak się w dniu tym i szlachta roiła nie marno, i od świtu jak w kotle kipiało w klasztorze" W. Pol 3. 157.

Maroda-y, ż. franc. marande, kradzież lub rabunek popełniony przez maruderów wojskowych „~~winę kaprala powiększał~~„ Oskarżeni o kradzież z wyłamaniem zamknięcia, czyli o rabunek, stanęli przed sądem. Winę kaprala powiększała ta okoliczność, że podkomendnych namówił do marody..."
A. hr. Fr. Dz. II. 135.

Marokański -a -ie od Marokko, kraju w Afryce północnej „Marokańska skóra", safian, skóra kozia wyprawna w właściwy sposób fram. Maroquin „I wnet mu pochyleni do nóg dwaj lokaje podścielają meszt parę z marokańskiej skóry, mających i barwistość i świeżość purpury" Ad. Mick. I. 254.

Marsz-u. m. pochód, maszerowanie § -a. m. muzyka do marszu. § „marsz!" jako interj. (=) naprzód! w pochód! „Marsz, marsz Dąbrowski, z ziemi włoskiej do Polski" Śpiew. pol. 1. 3.

(=) rozkaz maszerowania, komenda. W potocz. mowie znaczy: precz! idź! ruszaj! wynoś się! „Moździerz pod oknem postawić. Marsz!" A. Fred. 1. „Precz! dość tego! zgoda! marsz!" ib. „Raz, dwa, trzy, marsz do ołtarza - i kwita" St. Grudz. Echo 1878. 283. „Nieś moje rzeczy do pokoju.. marsz! prędko! w tej chwili!" K. Zal. Art. 264. 13. (1.)

Marszruta-y. ż. kierunek drogi w jakim ma się ktoś udać do danego miejsca „Uprzedzali ich o przygotowaniach, zamiarach i marszrucie rycerzy krzyżowych" wiek 1886. 148. 2. „Uważano czyn króla za zniszczenie gniotącego położenia, za wyprowadzenie sprawy na szersze wody - zawsze w przypuszczeniu, że statek polityki monarchii popłynie po nich wedle wskazanej marszruty." wiek 1885. 259. 2 „Oto zapatrywania

delegacyi, a bezwątpienia i całego narodu, zapatrywania które sobie pozwolono nawet nazwać „marszrutą dla ministra kierującego polityką," przy udzielaniu mu osobistego zaufania" Wiek 1885. 259. 2.

~~(1)~~ § „Marsz-marsz" wyrażenie przysłówkowe, znaczy: galopem, w całym pędzie konia „Puścili się zrazu stępem, następnie kłusem, a w końcu marsz-marsz." G. lwow. 1887. 139. 2.

(1) „W prawo, w lewo, naprzód marsz!" A. hr. Fr. Dzieła 8. 14. „Jutro do kozy, pod sąd... potem marsz w szeregi" ib. 67 „Marsz! marsz! pędzę cwałem... za mną się kurzy, a ja pędzę.." ib. 11. 76.

Martwica - y. ż. ce - twic. mn. ę upiór, mara
„Straszna martwica wypływa z bliskich wód toni." Ad. Mick. 1. 36.

Maruder-a. m. ry-ów. mn. z franc. marauder, żołnierz oddalający się z obozu lub w czasie pochodu dla kradzieży i łupiestwa fig. „Chcę być swobodnym, choćby mnie miano za marudera poczytać, nie zaciągnę się do żadnego obozu" J. I. Krasz. Na cm. na wul. 92

Maroda-y. ż. franc. marande, kradzież, rozbój przez maruder popełniony, także wprost wałęsanie się po za szeregami „W odwrocie armii maroder, to jest żołnierze, którzy oddalają się bez pozwolenia, wpadają po największej części w ręce nieprzyjaciela. W starej Gwardji maroda była karana przewróceniem munduru do góry podszewką" A. hr. tr. Dz. II. 153.

Marszandka - i. ż. dki - dek m. fran. marchande des modes, daw. dziś nieuż. magazynierka, modniarka „Tateńko kupił mi u marszandki stroik na głowę" K. Gasz. war. z potrz. 55. „Przez trzy miesiące uczyła się szycia u marszandki w Lublinie, będącej najpierwszą modniarką na całą Polskę." A. Wilcz. wiek 1880. 174.

Maryla-i. Marylka-i. ż. zdrobnienie i spieszcz. imienia Marja użyte przez Mickiewicza „Marylo! o tej porze jeszcześmy się nie widzieli, jeszcześmy się nie ścisnęli. Marylo! zaszło zorze!" Ad. Mick. 1. 30 „Nie masz, nie masz Marylki!" ib.

Marymont - u. m. nazwa wsi pod Warszawą, gdzie od 1818 do 1863 był Instytut gospod. wiej. i leśn. Ztąd: meton. „Marymont" tyle co szkoła rolnicza „Ale to uczony gospodarz z Marymontu, drwił sobie z gadań starego" A. Wilcz. Fot. 1. 136.

Marymoncki - a - ie od Marymontu, a ściślej: 1) od tamecznej szkoły rolniczej „Czy gospodarujesz po chłopsku, czy po marymoncku?" J. Korzen. 11. 46 2) od tamecznych młynów, które wyrabiały najprzedniejszą mąkę „Ot magnat! delikacik z marymonckiej mąki!" Ad. Mick. 3. 184.

Marymontczyk-a. m. Cyjków niegdyś uczeń instytutu gospod. wiej. i leśn. w Marymoncie „Marymontczycy stanowili wyborną dla niej klientelę" Ford. Tyg. Il. 3. 7. 75 „Alkierz służył za skład odzieży cywilnej, wspólną własność Marymontczyków stanowiącą." ib. § posp. gospodarz postępowy, taki co się kształcił w Marymoncie. § posp. żartobl. paniczyk, delikacik z marymonckiej mąki.

„Doroczne zebranie się marymontczyków odbędzie się jutro. Koledzy mają się zebrać zrana o godz. 9tej, w kościele S-go Krzyża" Wiek 88. 130. 3.

Marynarka - i. ż. rki - rek mn. suknia męz-
ka, krótka, bez stanu „Mój kochany,
powiedz mi jak leży ta marynarka, ty
się znasz na tem" M. Bał. Kłosy 12. 215.

Maryuia-i, Maryúcia-i Maryuieczka-i. ż.
zdrobnienia i pieszcz. imienia Marja,
~~xxx~~ „Maryuiu, serce moje, duszko moja"
A. Wilcz. Łot. I. 21. „Maryuiu, Maryuiczko!
patrz jak mnie serce pali" ib.
Maryuka-i. ż. „Maryuka, ośmioletnia
córeczka, wciągnęła miarowego łota."
Ar. Wi.

Marynować sł. cz. ndkn. Zamarynować dkn.

§ fig. „W sztuce niema prawdy! tam nawet, gdzie dobywa się do środka boleści i żywo serce rozkrwawione wyrywa z piersi człowieka, musi je wprzód w pachnącym spirytusie zamarynować, nim z niem wystąpi." JJ. Kraw. Na cm. na wul. 57. § fig. konserwować coś, przechowywać bez użytku

Marzyciel – a. m. człowiek marzący, skłonny do złudzeń, rojący o rzeczach trudnych do urzeczywistnienia, żyjący marzeniami „Epoka romantyczna miała swoich krańcowych marzycieli, którzy w mistycyzmie, w archanielskich księgach powietrznych, szukali duchów braterich" J. Ochor. Niwa J. S. „Z natury marzyciel, w pannie Terezie wielbiłem twór własnej wyobraźni" Z. Mell. Groch. wian. II „Dziwił się sam sobie, jakim sposobem z człowieka realnego stał się nagle marzycielem" J. Zachar. Wich 1882. 287. Dod.

Marzycielka – i. ż. kobieta skłonna do marzeń „Siedzę moja marzycielko, jakże mi się żal, chcesz na powszedni dzień tego, co się nie codzień przydarza" B. Dol. Hybr. 151.

Marzyć cz. dkn. i m. „o czem", i „co", przedstawiać sobie w wyobraźni, w złudzeniu, pragnąć czego i wyobrażać to sobie rzeczywiście „A! nie takie, nie takie marzyłem życie!" J. Kraz. I. 31.

Marzycielstwo – a. n. skłonność do oddawania się marzeniom „Skorsi jesteśmy do marzeń niż do czynu, – do mówienia o pracy, niż do pracowania. Marzycielstwo jest dla nas równie niebezpiecznem, jak samotność dla umysłów słabych. Skłonni do idealizowania, pełni fantazji poetyckiej, prędko idziemy za wpływem wrażeń, za popędem wyobraźni i bardzo często zostajemy ideologami" Tydz. 4. 161.

Masa-y. ż. sy-mas um. ż umóstwo, wielka ilość „Cudzoziemek massy są, ale tych bliżej poznać nie miałem czasu" B. Bol. Hybr. 65.

Masakrować cz. udku- Zmasakrować dku-franc-
(dosłownie: ~~wy~~rznąć, wybić w pień, ~~wy~~mordować) buzować, zjeździć kogo, lżyć, wymyślać od ostatnich słów „Ojciec umiał utrzymywać swoją powagę, i broń Boże uchybienia, masakrował pana Wincentego jak dzieciaka z bakalarni" J. A. Minisz. Tyg. II. 1. 54 „Nie dobierał wyrazów, aby zmasakrować przeciwnika" M. Bał. Tydz. 1878. 7. 2. „Zatapiając się w gazetach ćwiertowali Europę na kawałeczki, wypowiadali wojny, bili masakrowali na wszystkie strony" Kl. Jun. Wiek 1886. 142. „Czytał afisz z pompatyczną pochwałą nieszczęśliwego dramaturga, którego przy łojowych świeczkach miano zmassakrować wieczorem" J. Korzen. 1. 93 t. j. zepsuć, popsuć, zeszpecić złą grą

Masarstwo - a. n. galic. kiełbaśnictwo, wędliniarstwo, proceder wyrabiania kiełbas i przyrządzania wędlin

Masarz - a. m. rze mn. Galic. rzeźnik wyrabiający i sprzedający kiełbasy i wędliny. „Gości przy herbacie częstuje się wędlinami, kupowanemi u bardzo podejrzanego masarza" J. Lam G. lwow. 1886. 175. 1. „Córka masarza (sic), jak wówczas ~~xxx~~ stawiano kiełbaśnika." A. Rolle ib. 278. 2. „W sklepie masarza kupuje kawałek kiełbasy" Sewer Wiek 1885. 270. z czes. miasař, miasarz t. j. mięsiarz

Masarnia - i. ż. wędliniarnia „Cele spółki są wiadome: założenie na wielką skalę masarni pod Warszawą dla fabrykacji wędlin i mięsa solonego" Kur. Codz. 89. 101. Dod. por. 1.

Masielnica-y, Masielniczka-i. ż. czki-czek mu-
puszka do masła, naczynie w którem
podaje się masło do stołu „Na gierydonie
masielniczka w kształcie baranka i ró-
żne drobne graciki" J. I. Kraszewski 19. 38.

Maska-i. ż. §: Maseczka-i. ż. orki um. osoba zamaskowana na zabawie maskowej „Piękna maseczka w błękitnem dominie" Kur. Świąt. 1867. 8

Maskowaty-a-e nakształt maski, mówiąc o twarzy „Nie wiem jak wam dać wyobrażenie tej tłuścinchnej maskowatej twarzyczki" Jd. Krasz. 36. 19.

Masło - a. n. § „jak po maśle" = łatwo, pomyślnie, bez trudu, gładko, po myśli „Jutro wszystko będzie dobrze i ręczę - pójdzie jak po maśle" J.J. Krasz. 5sta war. 2. 176.

Maślany - a - e § przysł. „Masło maślane" mówi się o człowieku rozlazłym, gapiu, safandule

Masłowanie -a. n. miejsc. lwow. lanie, pranie, bicie, cięgi „Dotychczas od Nowego roku nikt nikomu nie sprawił masłowania" Dz. pol. 1888. 15. Felj. „Masłowanie czy konkurencja dziennikarska?.. dzisiaj odbędzie się rozprawa w sądzie krajowym przeciw p. Zygmuntowi Cichockiemu, obwinionemu o pobicie p. Masłowskiego Ludwika, redaktora Przeglądu" Kur. lwow. 1888. 128. 3. „„Masłowanie" będzie nareszcie przedmiotem rozprawy karnej" Kur. lwow. 1888. 107. Dod. 1.

Massaż-y. ż. Masowanie-a. n.

Massaż-u. m. fram. massage, wygniatanie ręką ciała w celu leczniczym „Udała się zagranicę w celu wykształcenia się w sztuce „massażu," czyli kuracyjnego wygniatania ciała ludzkiego" Wiek 1887 61. 3.

Massażysta-y. m. -sci-stów mn. leczący za pomocą massażu „Ponieważ praktyką wygniatania nie wolno się zajmować indywiduom niewykwalifikowanym należycie, więc czuć się daje brak massażystów" ib.

„Leczenie przez masowanie Massage. Panie mogą się również na żądanie poddać massaży, którą żona podpisanego biegle wykonuje" Anons w Kur. lwow. 1888. 133. 6.

Masyw przym. nieodm. z franc. pełny, ciężki, przedstawiający ważną masę „Ręce miał burakowej barwy, masyw jak niedźwiedzie łapy" J. I. Kraszewski Tyg. Il. 2. 10. 303. § o wyrobach z kruszców: całkiem z szlachetnego kruszcu wyrobiony, nie dęty i bez przymieszki lichszego metalu „Twój serwis nowy masiw złoty" Mucha 1878. 32.

Masywny-a-e, masyw, pełny „Z obszernych rękawów batystowych widać było jej ręce jak utoczone, dość massywne (jak na jedną osobę)" Anan. (Kal.) 1887. 38

Maszyna - y. ż. ny - szyn. mn. w posp. mowie.
zam. machina „Maszyna parowa" albo samo „Maszyna" = lokomotywa, wóz parowy ciągnący pociąg na drodze żelaznej „Panie zawiadowcu, daleko maszyna?" Mucha 1871. 8.

Maszynista - y. m. ści - stow. mn. mechanik. wprowadzający w ruch jakąkolwiek machinę, § zawiadujący maszynerją na scenie teatralnej § kierujący lokomotywą i prowadzący pociąg na drodze żelaznej „Maszynista idzie do maszyny, dogryzając reszty buterszmita" Mucha 1871. 8. „Wyszła za mąż za maszynistę od kolei" M. Bał. Pańs. dziady 138.

Mat-a. m. ty-ów, daw. mówiono met, co dziś nieużyw. w grze w szachy, wygrana t.j. obsaczenie króla tak, że jest w położeniu bez wyjścia „Gdy laufrów przejmie i... konika zbije.., a zwłaszcza gdy królowę ustrzeże od szachu, wtedy drugiego nieochybna strata: musi się poddać albo dostać mata" A. hr. Fr. 2. 53.

Mat - u. m. subst. używany i przysłówkowo: „mat" = bez połysku, glansu, mówi się o powierzchni która się nie błyszczy a w dotknięciu nie jest zupełnie gładką

Matowy, Matowany, zmatowany - a - e bez połysku, ~~bez~~ a fig. bez życia „Ręka jej była biała, gorąca i sucha, skóra na niej stała się w dotknieniu nie jedwabną jaką była, ale jakby muślinem pokrytą, zmatowaną" Jl. Krasz. 19. 25 „Cóż, ciżby brukowe? zdobędziesz ich oklask, lecz płakać nie mogą ich oczy matowe" Wł. Syrok. Tyg. Il. 1. 84. „Och! kopija nie zdoła być oryginałem! bo tutaj zda się tętni swoboda i mowa, a moja praca sucha, drewniana, matowa" Id. Gaw. 4. 116. „Adela ma twarz białości matowej." A. Wilcz. Woły rok. 211. § „głos matowy" bez dźwięku „Głos jego brzmi jeszcze nieco matowo, w śpiewie znać jakieś znużenie" Wł. Bog. Kur. Codz. 88 - ~~Dod.~~ 241. Dod. por. 2

Matecznik-a. m. ki-ów. mn. myśl. w puszczy leśnej, głusza, gęstwina niedostępna, miejsce do którego żadna droga ani ścieżka nie prowadzi „Wszyscy odgadli, że zwierz z matecznika wyszedł, że w zaniemeńską puszczę się przemyka" Ad. Mick. 3. 85 „Te puszcz stołeczne, ludziom nieznane tajniki, w języku swoim strzelcy zowią: mateczniki" ib. 106 „Głupi niedźwiedziu! gdybyś w mateczniku siedział, nigdyby się o tobie Wojski nie dowiedział" ib.

Matelot – a. m. franc. tancerz dawny, „Stanąłem przed Krzyżem w trzeciej pozycji, jak do Menueta albo raczej do Matelota, tańca, którym robiłam zawsze memu nauczycielowi" A. hr. Tr. Dz. II. 128.

Materac - a. m. § „Zarządzone zostały roboty dla utrwalenia w tem miejscu gruntu Wisły, a mianowicie układanie t. zw. „materaca" t. j. układanie w kratkę na dnie Wisły wikliny, na które następnie idzie pokład kamieni, na to znów faszyna i pokład kamienny i t. d. Roboty te należą do niezwykle trudnych i kosztownych, a po raz pierwszy zastosowanemi są na Wiśle" Wiek 1886, 192. 3.

Materja - jt. ż. § „delikatna materja" przedmiot drażliwy, o którym nie wypada otwarcie objawić zdania, albo co do którego trudno się od razu zdecydować „Staremu słudze, delikatna materja obgadywać swoich Mlebodawców - i ja też milczę jak kamień." J. I. Krasz. Ser. i ręka 6. „Na to pytanie zamiast odpowiedzieć, poczęła koniec i frenzle chustki którą miała na sobie - wystrzępiać. Dawała do zrozumienia, że to była delikatna materja" B. Bol. Przed burzą 123.

Materjalny -a -e ę z materji jedwabnej
„Miała... suknię materialną, różową, jedwabną" Ad. Mick. 3. 20. „Czarna materyalna salopa ją okrywała" J. Korzen. 1. 304.

Materjalizować st. cz. ndkn. ~~pojęciom~~ Zmaterjalizować dkn. pojęciom duchowym dawać znaczenie rzeczowe, zarzucać materjalizmem „Czy materję uduchowniwszy, czy ducha zmaterjalizujemy, powstanie głównem że ich związek z sobą inaczej dziś tłumaczyć pragniemy niż dawniej." Pf. Warsz. Bies. lit. 5. 6.

Materjalizm - r. m. kierunek filozoficzny uważający materję za jedyną zasadę wszelkiego bytu w świecie. „Epoka realistyczna znalazła swych krańcowych przedstawicieli - zaślepionych apostołów materjalizmu, którym wszystko wrzucać by chcieli, cokolwiek z poetycznej i religijnej tradycji pozostało" Jul. Ochor. Niwa 7.5.

Matkować st. cz. ndkn. zastępować chwilowo miejsce matki, mieć pod swoją opieką młodą panienkę.

Matrymonialny-a-e. łac. małżeński, tyczący się małżeństwa „Ów mężysko, z ową matrymonialną powagą, kroku nie odstępował" Ld. 3. 61 pod wyr. mężysko „Stefanek domyśla się, iż ja musiałem wyjechać z domu w matrymonialnych celach" B. Bol. Pam. Pan. 56 „Statystyka matrymonialna ma swe znaczenie, po każdej wojnie i klęsce, bale i małżeństwa się podwajają" B. Bol. Hybr. 163. „Ta świetna zabawa za cel miała złowienie w sieci matrymonialne wdzięcznego i niezwykłego motyla" St. Grudz. Echo 1878 255. „W parę dni potem zaszła okoliczność, która zachwiała nieco matrymonialne projekta pana Alfonsa" A. Wilcz. Szczut. 1882. Dod. 215. „Pantofel.. figurycznie wzięty jako matrymonialne jarzmo" A. hr. Fr. Dz. II. 130.

Matura-y. ż. Maturitatis nieodm. łac. examen maturitatis t.j. dojrzałości, egzamin składany przez ucznia z całego kursu nauk. przy skończeniu gimnazjum. „Nadeszły czasy egzaminów. Zdaliśmy je obaj, i maturę i wstępny uniwersytecki bardzo pomyślnie" H. Sienk. G. pol. 1876. 5. „Na Wielkanoc nie powróciłem do domu, bo bliski egzamin maturitatis stanął temu na przeszkodzie" ib.

Matuzalowy - a - e od Matuzala patrjarchy
biblijnego słynnego z długiego życia fig
długowieczny „Da Bóg jejmość pożyjesz
lata matuzalowe" Z Dzienn. 1. 12.

Mazgaić się zaim. udkn. mazgajem być, mazać się, łatwo ulegać ślamazarnemu rozczuleniu „Człowiek tak włócząc się nabywa pożądanej obojętności na wszystko, i oducza się rozczulać lada czem, mazgaić" J.T. Krasz. Na cm. na wulk. 94.

Rozmazgaić się dkn. „Pomięszały się razem łzy prostej dziewki i córki karmazynowej rodziny... musiałem i ja się do chustki udać, bo się nie na żart rozmazgaiłem" J. Dzierzk. 8. 376.

Mazo niedom. wyrażenie przy kartach, do-
datkowa stawka czyli kurs, w grze ha-
zardownej. „Konwulsyjnie strącał
kartę i rzucił ją w pół stolika — Ma-
zo, dodał, stawiam wszystkie mobilia
moje w pięciu tysiącach, przyjmujesz pan?"
J. Kraszew. 39. 121. „Tym razem podwojono
kurs, podnosząc pierwotną cenę po gro-
szu za punkt do 2 groszy. Oprócz tego
w każdej z późniejszych partyj brano
też pewną ilość punktów na kwit (,,mazo)".
Wiek 1884. 131. 2.

Mazurzysta - y. m. ści - stów. mn. dobrze tańczący mazura „He! do djabłów trzysta! wszak ja w jegerskim pułku pierwszy mazurzysta!" Ad. Mick. 3. 226. „Tańczył zapamiętale i w całej Sanockiej okolicy, gdzie mieszkał, nie było podobno lepszego mazurzysty." Harap 1878. 1. Dod.(1) § kompozytor mazurów „Mazury naszego dzielnego mazurzysty zostaną wydane staraniem naszej redakcyi" Echo muz. teatr. i art. 4. 227.

(1) „Mazur jest tańcem najswobodniejszym, nieskrępowanym niczem, fantazja ma tutaj szerokie pole... A figury? któżby je policzyć umiał?.. jeden z mazurzystów twierdził, iż jest ich moc nieobliczona" Kur. codz. 89. 48. 4.

Mącić - ił - i. sł. cz. ndkn. Zamącić, Zmącić dkn.

§ w Galicji mówią: męcić, zamęcić, zmęcić. „I na cóż zresztą tych wspomnień? Strumyk zamęcony przy źródle, płynie mętny aż do ujścia w inny strumień, w inne życie." A. hr. Fr. 11.54. „Figura moja musiała być ucieszną, zwłaszcza ten przeklęty kapelusz balowy dotychczas, jak zgryzota sumienia męci sny moje swobodne" ib. 109. „Ach, gdybyśmy zoczyć mogli te liczne dramata, co się toczą w głębi serca... których ogrom Bóg tylko jeden ocenić może, a świat nie przeczuwa nawet... i które nareszcie rozsadzają łono, albo męcą rozum.." ib. 202.

Mebel-bla. m. ble-bli. um. zdrb. Mebelek-lka m. lki-ów um. „Posprawiał mebelki bejcowane" J. I. Kraszewski 1877. 286 „Miał... nieco mebelków w domu, kilka obrazków.." An. Wi. 3. 16. „Hm, hm, mebelki od żydów" A. Wilcz. Fot. 1. 36.

Meblować st. cz. ndkn. Umeblować dkn. 5 fig.

„Nie miał nic, nad głowę jeszcze nie-
zupełnie umeblowaną i pięć palców,
które nie wiele robić umiały." B. Bol.
Nad uwdr. Dun. 57.

Mecenas - a. m. si - sów mn. ʒ od rzymskiego obywatela Maecenasa, opiekuna Horacego, możny opiekun i protektor nauk, sztuk i literatury „Udawał zawsze zajętego literaturą, nauką - i tak pozyskał piękne a próżne mecenasa imię" J. I. Kraszewski 35. 8 „Pismo musiało mieć mecenasów i utrzymywać się ofiarami, o swej sile stać nie mogło." B. Bol. Przed burzą 27.

Mechaniczny-a-e,-cznie przysł. § tyczący się nie ducha czyli wewnętrznej strony jakiegoś zatrudnienia, lecz jego strony zewnętrznej, manipulacyjnej; samej roboty t.j. sposobu obrabiania „Jako artysta posiadał niepospolitą wprawę i tajemnice sztuki malarskiej ze strony jej mechanicznej, były mu wszystkie znajome." Jl. Krasz. 33. 58. § machinalny, bezmyślny „mechaniczną jakąś robotą zajęta, z głową spuszczoną spędzała długie godziny" Jd. Ssta War. 2. 6. „Smutna i milcząca spełniała swoje codzienne zajęcia mechanicznie" Sewer G. krow. 1887 91.

Mechanik-a. m. cy-ków um. § posp. w mowie potocz. majster, biegły w czem „Przy Trybunale za woźnego coś przez lat siedem wisiał, i tak się kodeksów nawąchał, że jak później na gospodarstwie osiadł, to do wszystkich procesów był pierwszy mecha-

nik i głowa" Kl. Jun. Wiek 1887. 214.

Medaljon - u. m. ny - ów. mn. płaskorzeźba formy wielkiego medalu „Rogi ścian domu ozdobione są dwoma medaljonami wyobrażającemi muzy, pomiędzy oknami zaś są medaljony zasłużonych mężów" EMo 1878. 188.

Medium nieodm. n. dia-ów um. łac. osoba występująca jako pośrednik między światem duchów a rzeczywistym w eksperymentach spirytystycznych, hypnotycznych, i t. p. „Zjawiska podobne (spirytystyczne) przychodzą do skutku tylko w obecności tak zwanych mediów, czyli pośredników między światem rzeczywistym a światem duchów" Lud. Przysiecki Tyg. powsz. 1881. ~~191~~ 101. „Nie ulega wątpliwości, że mniejszą ludzkości wyrządzał krzywdę jako lekarz, aniżeli jako medium. Mniej bowiem warte zdrowie i życie kilku pacjentów, niż rozumy uczonych, które wyprawia tak zręcznie w daleką i niebezpieczną podróż po świecie duchów.." ib. „Przeciwnicy spirytyzmu twierdzą, iż sławne medium posądzone było o publiczne oszustwo" ib. 102.

Medyterran - m. m. daw. łac. mare mediterraneum, morze śródziemne „Miejsce które przedtem zwano Emmaus a teraz Nikopol, które jest między morzem czerwonym i innym, które zowią medyterraneum" Opis. Antychr. 19.

Medytować s. niż. dokn. co, o czem lub nad czem, z. franc. ~~myśl~~ posp. myśleć, rozmyślać, zastanawiać się „Zmęczenie fizyczne nie pozwoliło długo medytować nad dniem jutrzejszym" Wędr. 3.3.119. „I medytował nad tem, na kogoby to, lub na co, winę złożyć" T. T. Jeż. 2.8 „Długo medytował nad tem i myślał, jakby mógł tego nieznanego przyjaciela swojego syna złapać znowu" B. Bol. Przed burzą 116. „Przez drogę medytował, czyby nie mógł ze starego biedaka jeszcze coś wytargować" J. Kraw. Wiek 1878. 39.

Medytacja - ji. ż

Mefistofeles-a. Mefistofil-a m. djabeł, szatan „Cóż to, czyliż mnie nie znacie? jestem Mefistofelesem! wszak ze mną na Łysej-Górze robił o duszę zapisy..” Ad. Mick. 1. 41. „Patrz w kontrakt, Mefistofilu, tam warunki takie stoją..” ib. 42

Mefityzm - n. m. z grec. zabójczość, wpływ zabójczy, od Mephitis ~~grec.~~ rzym. bogini chroniąca od trujących wyziewów „Ta proza życia odartego ze wszystkich uroków, która nas dusi teraz, jeszcze była naówczas ze swym mefityzmem nie przyszła" J. J. Kraszewski 1. 8.

Megera - y. ż. mitol. jedna z trzech Furyj czyli Eumenid; stąd posp. kobieta straszna, wstrętna, mściwa „Megera roześmiała się, całą bezzębną czeluścią" Mucha 1871. 14. Dod.

Melancholja - ji. ż. z grec. choroba żółciowa sprowadzająca posępność umysłu, drażliwość, niezadowolenie, zamyślenie z chorobliwym stanem duszy, bez przyczyn patologicznych, smutek. „O! Melancholio! Nimfo! skąd ty rodem? czyś ty chorobą jest epidemiczną? skąd przyszłaś do nas?" Jul. Słowac. 2. b. „Dwie są melancholie: jedna jest z mocy, druga ze słabości; pierwsza jest skrzydłami ludzi wysokich, druga kamieniem ludzi topiących się." ib. 1. 229.

Melancholiczny, Melancholijny-a-e

od melancholji, skutkiem melancholji będący ś smętny „Przyćmione oko spoczęło dłużej na jego wąsach, ale pierwszy lepszy nowy przechodzień zabierał mu te oczy melancholijne, i znowu oddawał drugiemu" J. Zachar. Bies. lit. 5. 5. „Nie raczyła więcej Władysława wyższą, jak mówiła kompozycją melancholiczną, ale zbywała go walczykiem Straussa, podczas gdy kompozycji wyższej przysłuchiwał się pan Alfons z melancholijnem pochyleniem głowy" Id. ib. 2. 674.

Melchior - a. m. imię męzkie (:) in. Malcher, a lud. Majcher „Ksiądz Melchior miewał codziennie mszę świętą" W. Pol 1. pach. hetm. 22. „Łza błysnęła w oku pana Melchiora" St. Grudz. Echo 1878. 246. (:) jeden z trzech królów: Kasper, Melchior, Baltazar.

Melanż - n. m. franc. kuch. mieszanina, potrawa złożona z kilku różnych np. kilka gatunków jarzyn albo różne wędliny razem podane „Zawijasz cynadry z melanżem, aż ci się uszy trzęsą" Kur. Świąt. 1883. 4. 4.

Meldunek - nku. m. nki - ów. mn. meldowanie w policji o przybyciu, zamieszkaniu lub wyjeździe osoby.

Meldunkowy - a - e od meldunku „W książce meldunkowej stoi: wyjechała za paszportem krajowym" Jerzy Myriel wiek 1883. 10. 1. „...zamknął się w pokoju hotelowym. Około 4ej służący przyniósł mu kartkę meldunkową do wypełnienia" Kur. lwow. 1885. 79. 4.

Meldować st. cz. jednokr. ndkn. § w policji: uwiadomić o przybyciu, zamieszkaniu osoby; dkn. zameldować i wymeldować „Wyjechała za paszportem krajowym i wymeldowana Bóg wie dokąd" Jerzy Myriel Wiek 1883. 10. 1. § w wojsku: składać raport o czem. W posp. mowie: raportować, uwiadamiać, zwracać uwagę „Melduję panu pułkownikowi, że widzę dokumentnie, jak z poza lasu przegląda kopuła naszego kościoła" P. J. Dyk. Rom. i pow. 5. 2. „Wsunąwszy dukacika kamerdynerowi, prosiłam go, aby.. zaraz po obiedzie swemu panu o mojem przybyciu zameldował" Wiel. Bluszcz 23. 236. „Biegnę czemprędzej, melduję Adjutantowi komenderującemu, że mi koń uciekł.." A. kr. Tr. Dz. 11. 103 „Przerażeni hałasem i obawiając się rozgłosu, mordercy udali się do po-

cji, aby zaniechowali, że Mosettig sam
sobie życie odebrał" Dz. pol. 1888. 31. 2.

Melodja -ji. ż. dje-dyj. mn. ę pewna nuta, temat muzyczny „Grała jakąś piosenkę, fałszując melodję" H. Sienk. G. pol. 1876 18. „Tę samą melodję grałaś pani przed laty... gdym panią widział raz ostatni" Wł. Koziebr. Zawier. 57.

Melodrama -y. ż. my-dram. mn. i Melodramat -u. m. ty-ów. m. z grec. dramat, w którym wybitniejsze sceny i uczucia podnosi muzyka instrumentalna, wspierając deklamację pojedynczych ustępów. fig. coś sensacyjnego, pobudzającego wrażliwość. „Samo to zestawienie treści, przedstawiające nienaturalne nagromadzenie kolizyj dramatycznych, nieusprawiedliwione ani zwykłym biegiem wypadków w rzeczywistym świecie, ani logiką psychologiczną, świadczy, że mniemany dramat jest najczystszej wody melodramatem, w którym nie chodzi ani o prawdę życiową, ani o rysunek charakterów, ale o grube efekta, brutalnie niemal grające na nerwach słuchaczów" Wiek 1887. 175. 2.

Melodramatyczność - i. ż. właściwość tego, co działa na wyobraźnię zakrzykiem melodramy, sensacyjność „Piekło z całą jego smolną melodramatycznością" J. Tret. Pam. Dan. 8.

Melodramatyczny - a - e w duchu melodramy, sensacyjny „Zadanie powieści pojmujemy raczej jako studjum epoki i istot, które ją wyrażają, niżeli jako melodramatyczną budowę poplątanych wypadków" J. I. Krasz. 72. 5.

Meloman-a. m. ni-ów. mn. lubownik muzyki, oddający się namiętnie muzyce „Był w duszy artystą i zapalonym melomanem" J. I. Kras. Wiek 1878. 50. „Zachwycał grą swoją mistrzowską cały świat artystyczny, diletantów i melomanów" Tyg. powsz. 1882. 14. „Nie czekając na post, roztańczona Warszawa zajmuje się i koncertami także. Cała fala tych muzykalnych rozkoszy uderza w uszy melomanów i profanów nawet, bezustanku" Wiek. 86. 31. 3.

Melpomena - y. ż. mitol. jedna z dziewięciu muz, opiekująca się tragedją fig. dzieci Melpomeny "aktorzy „Grono dzieci Melpomeny, bawiła przyjezdnych panoramą" Echo 1878. 201. „Czy i to także kandydatka do związku małżeńskiego ze sztuką, w którym Melpomena ślub daje?" Dziennik Lwow. 1887-91.

Melszpajz - u. m. zy - ów. mn. z niem. kuch. legumina, w ogóle wszelka potrawa z mąki, jaj i mleka „Taka dobra kasza moja hreczana, jak ich melszpejzy." J. I. Kracz. 73. 19.

Mełamed - a. m. dy - ów. mn. żyd. nauczyciel w żydowskiej ~~szkole~~ ~~czyli~~ chederze t.j. szkole „Poleca się rozciągnąć nad wszystkiemi w ogóle chederami oraz nad nauczycielami w tychże (mełamedami) najściślejszy i stały dozór" Tyg. powsz. 1882. 30 „Straż ziemska obowiązaną jest czuwać nad tem, aby mełamed był tą samą osobą, na imię której wydane jest pozwolenie" ib.

Menada - y. ż. dy - nad mn. w mitol. grec. nimfa leśna; Menady wraz z Thyjadami były towarzyszkami Bachusa „Leszczyna, jak menada, z zielonemi berły, ubranemi jak w grona, w orzechowe perły." Ad. Mick. 3. 80.

Menażować st. cz. ndkn. (franc.) — kogo, oszczędzać, uwzględniać, obchodzić się delikatnie „Z chłopami obchodzi się jak z sobie równymi, menażuje ich, pieści... zobaczymy co z tego będzie!" Jl. Kraw. 29. 56 „Ja też ich nie menażuję, a co posłyszeli dziś odemnie, popamiętają" Id. Wiek 1878. 8 „Pan i pani przez jakąś pamięć dla nieboszczki podkomorzynej ich menażują, a ja, gdybym na ich miejscu była, dawnobym to tałałajstwo precz wyrzuciła" ib.

Menderały - ów. pl. obsc. jajca, jądra cf ojczyzna

Mentalny -a -e. fram. mental, z łac. mens, mentis milczący, w myśli powzięty i pozostały, bez wypowiedzenia słowy „Uderzony myślą tak jasną, postanowił pożyczyć powierzone sobie pieniądze, dał siostrze mentalny skrypt, i zabezpieczył pewność oddania na posagu, który miał odebrać po ślubie" J. Korzen. 1. 67.

Mentor - a. m. w podaniach greckich przyjaciel Odysseja czyli Ulyssesa i przewodnik jego syna Telemaka; ztąd posp. ś — rowie - rów - um. doradzca, przewodnik, kierownik wychowującej się pod jego okiem młodzieży „Alojzy pocałowawszy ojca w rękę, wysunął się w towarzystwie mentora - nad którym tak przewodził, iż raczej on się jego uczniem mógł wydawać, niż pan Alojzy jego wychowańcem" Jł. Krasz. Ssta war. 1. 34. „Chociaż chłopak młody był bardzo, ulękli się mentorowie, aby się w jakie przedwczesne, niebezpieczne nie dał uwikłać stosunki" ib. 69. „Nie opuszczaj że mnie, bądź moim opiekunem, mentorem... i baw mnie, bo umieram z nudów" B. Bol. Hybr. 23 „Kiedy mnie Hetman zdawał mentorowi, to krótko tylko do

księdza przemówił: wielebny Ojcze, owo
jest pachole, co ma się dobrze ćwiczyć w
naszej szkole." W. Kol I. pach. hetm. 22.

Mentorka - i. ż. rki - rzek. nm. doradczyni, przewodniczka młodych dziewcząt, kierowniczka w ich wychowaniu „Niegdyś domowa mentorka Melanii, dziś jedyna jej przyjaciółka" Ż. Kozak. 4. 225.

Mentorować st. cz. udkn. być mentorem względem kogo, grać rolę doradcy „Uważała się za upoważnioną do mentorowania nowicjuszowi." T. T. Jeż. 12. 210 „Mentorował mu jakiś czas i żył na jego koszcie" M. Gawal. Rom. i pow. 8. 357.

Mentorski-a-ie od mentora i mentorowa-
nice „Z tego poważnego mentorskiego
tonu, przeszła na swobodniejszy nieco."
J.I. Kraszewski 72. 167 „Kawaler się uśmiechnął
dobrotliwie, ale po mentorsku z góry
traktując dziewczynkę" Id. Z 7 let. woj.
1. 28 „Emilja daje sobie ze mną tony
szczególne, mentorskie" B. Bol. Pam. Pan. 47.

Merynos-a. m. sy-ów nazwa hiszpańskiej szlachetnej rasy owiec cienkowełnistych § – u. m. materja wełniana, rodzaj kamlotu

Merynosowy-a-e z merynosu „Przybrawszy się od święta, w szlafroku merynosowym czekała już staruszka" Jl. Krasz. 73. 170 „Pan Rafał leżąc w merynosowym szlafroku na kanapie, palił ze stambułki gelb-virginią" An. Wi. 3. 17.

Mesjanizm – u. m. wiara w posłannictwo czyjeś, osoby lub całego narodu dla dobra i zbawienia ludzkości „I ty wierzysz, że tą drogą zejdzie ludzkość do szczęścia? – wierzę. Na tej drodze Chrystus obiecał zwycięstwo prawdy. – Znowu Messjanizm –" Elp. Mło. i Stary 2.110.

Metaliczny-a-e Metalowy-a-e z metalu § mający właściwości metalu, jak dźwięk, blask „Na metalowem tle wody dostrzegł czarne zarysy wierzby." M. Bał. Wiek 1878. 283.

Metamorfozować, Metamorfozić st. cz. udk.

Zmetamorfozić i — zować dku. dokonać metamorfozy, przeobrazić, przemienić „Otóż i rok nowy, a z nim nadzieje, chęci, domysły nowe. Nowe? — nie, bo z popiołów wychodzi fenix zawsze fenixem, chyba że się zmetamorfozi, i fenicką swą duszę w żabę albo w raka przeleje." G. lwow. 1848. 1. 7. „Spotykam ślicznego blondyna ubranego z angielska... przypatruję się... a to zmetamorfozowany syn dawnego mojego oficjalisty" B. Bol. Hybr. 54.

Metamorfoza - y. ż. zy - foz. mn. grec. przemiana, przeobrażenie „Widzisz mnie w nowej metamorfozie, która wątpię aby była w jego oczach korzystną" J. I. Kras. Wiek 1878. 15 „Mówią, że na całym świecie po trosze odbywa się jakaś metamorfoza społeczna" B. Bol. Pam. Pan. 14 „Wprawdzie młodość jej nie była pierwszą, ale nie była ostatnią także, miała przed sobą jeszcze kilka metamorfoz wdzięków" J. I. Kras. Na cm. na wul. 95 „O! gdyby ojciec-garncarz przewidzieć mógł te świetne metamorfozy, w jakich krwawica jego i ojców jego światu objawić się miała!" El. Orz. Kur. War. 1878. 255.

Meteor - u. m. ry - ów. mn. w ogóle, zjawisko atmosferyczne krótko trwający, głównie nazwa gwiazd spadających i kul ognistych „Ponad grobem wśród nocnej pory błądzą ogniki i meteory" Wł. Syrok. Jan. Cm. 7. „Mąż wielki, jak meteor zabłyśnie i ginie" W. Pol 3. 41.

Meteorologja-ji. ż. nauka o meteorach, a ogólniej o wszelkich zjawiskach powietrznych

Meteorologiczny-a-e tyczący się meteorologji „Karta meteorologiczna Warszawy czyli obraz odmian powietrza, wystawiający graficznie najważniejsze wypadki dostrzeżeń meteoroligicznych w Warszawie 1803-1823 przez Ant. Magiera."

„Nie mógł nic dobrego wywróżyć ze znaków meteorologicznych, upornie niepogodę zwiastujących" JJ. Urasz. 1.15.

Metodyka - i. ż. ~~[illegible]~~ Metodologja - ji. ż. nauka metodycznego traktowania pewnej gałęzi nauki „W wykładzie historji sama dydaktyka bez metodyki (t. j. planu, grupującego ścisłiwie a poglądowo wypadki dziejów i wykluczającego tem samem wszelkie przewlekłe dodatki i gawędy o wypadkach godnych zaledwie nawiasowej wzmianki) nie wyda pożądanych skutków" Prz. Tyg. 1866. 325.

Mezaljans - u. m. franc. małżeństwo z osobą niższą od siebie rodem lub stanowiskiem społecznem „Niepodobna, byśmy pozwolili na tak monstrualne ożenienie; dosyć już mezaljansów mieliśmy w naszej familji" J. I. Krasz. 2. 171. „Dawniej wkradano się do naszych salonów, dziś je dorobkiewicze biorą szturmem. Mezaljansy codzienne" B. Bol. Pam. Pan. 15 „O urodzeniu już się samo przez się rozumie, że jest koniecznem, bo mezaljans, podług mego rozumienia, jest to moralne samobójstwo" Z. Kaczk. 4. 170 „Nie odmienne położenie socjalne, lecz brak jedności duchowej między małżonkami stanowi prawdziwy mezaljans" Z. Mell. Groch. wian. 73. „Wdowa miała jakąś potajemną miłość, która groziła okropnym mezaljansem i z którą ukrywać się musiała" J. I. Krasz. Ssta war. 3. 211. „Dla zbliżenia poróżnionych warstw społecznych, doradzał tak zwane w języku salonowym „mezaliansy." Tyg. Il. 2. b. 290. „Wychodząc za ciebie popełniłam mezaljans, gdyż

matka moja była z domu hrabianka" Kl. Jun-
wieb 1886. 176.

Mężuś-ia. m. zdrbn. mąż „Co tam mówią do ciebie mężusiu?" Kur. Świąt. 1882. 68. 1.

Mężulko-a m. kowie-ów mn. mężulek „I długoż mężulko o sobie zapominać będzie?" JU Niem. 2. 213.

Mężysko-a. m. i n. ska-ów mn. § z użaleniem lub z przychylnością „Poczciwe też to moje mężysko-złote serce" A. hr. Fr. Dzieła 9. 203.

Mglisko-a. n. ska um. zgrub. brzydka mgła
„Jutrzni promień... przebił obłoki, i
znów się ukrył za gęste mgliska" Wł.
Syrok. Jan. Cm. 8.

Mgnieniowy-a-e, przez jedno mgnienie trwający, jak w godzinę zgonu wystąpiły nam jak dymy do życia powroty, jakby odmłodzenia mgnieniowe" B. Dot. Tut. 3. 3.

Miara - y. ż. ę „w tej mierze" = pod tym względem, w tem położeniu, w tym wypadku „Ja także w tej mierze będę patrzał przed siebie." A. hr. Fr. 1. 17.

Miasto-a. w ξ posp. zam. jatki, w których się kupuje to co potrzeba do codziennego kuchennego użytku „posyła codzień kucharkę samą do miasta."

Miasteczkowy-a-e od miasteczka, do miasteczka przynależący, z miasteczka pochodzący „Choć sobie jest łykiem miasteczkowym, to jednak tyle ważną osobą, że własną ręką podpisuje się na stemplowym papierze" A. Wilcz. Wiek 1880. 138.

Miazmat-u. m. ty-ów mn. (grec. miasma, plama, zmaza, od miaino, psuję) gaz wstrętnej woni wydzielający się z substancyj zwierzęcych i roślinnych, psujących się, butwiejących ~~fig.~~ „Śmieszność jest lekarstwem leczącem złe radykalnie, humor oczyszcza moralną atmosferę z miazmatów trujących" Prz. Tyg. 20. 316.

Mickiewiczowski-a-ie, właściwy Mickiewiczowi, wyszły, wysunęły z niego: „O, bohaterscy wychowańcy pieśni Mickiewiczowskiej – wszyscy stepowi wojacy i leśni, kończcież co w duchu wieszczów się poczęło!" JD. Zales. 4. 135

Miechodmuch - a. m. chy - ów mn. posp. żartobl. z przekąsem, organista, dławiduda „Ja? - pytał organista - to jabym nie wiedział? A przecież to ja nie jestem prosto miechodmuch.. ano magister szkoły." Z. Kaczk. - 5. 124.

Miechowski-a-ie od m. Miechowa, oraz od zakonu Miechowitów „Order Miechowski czyli Bożogróbski," jaki miał prawo udzielać osobom świeckim generał Bożogróbców czyli Miechowitów osadzonych w Miechowie. „Ten z miechowskim orderkiem fircyk posiwiały" A. hr. Fr. 1. 271.

Mieczek-czka m. Miecius-sia m.

Miecio-a m. spieszcz. imię męzkie Mieczysław „Miecio, dwunastoletni chłopczyk" Wł. Bartk. Tyg. Il. 2. 2. 70 „Mój Mieczku! ty wiesz dobrze, że byłoby to dla mnie marzenie zbyt wysokie... — Mieczysław spuścił głowę" El. Orz. W zim. wieczór 17 „Miecius, siedmnastoletni szatynek" Dz. pol. 77. 139. 3.

Miecz - a. m. ż „miecz Damoklesa" = niebezpieczeństwo grożące ustawicznie, zawieszone nad czyjąś głową „Fluktuacje akcji tak bywają częste i niespodziane, że jak miecz Damoklesa zawieszone są nad głowami tutejszych handlujących" Tyg. Il. z. 5. 310.

Mieć się st. zaim. z wyrażenie powitalne „jak się masz?" Skutkiem powszechnego maksimalnego używania przestało być niejako zapytaniem, i stało się nietylko bezmyślną formułą powitalną ale nawet służy za odpowiedź „Spotkałem go na ulicy i taka rozmowa wszczęła się między nami: Jak się masz? – Jak się masz. – Dziwne też to polskie powitanie, złożone z dwóch pytań a żadnej odpowiedzi... A jednak lud polski tak piękne ma wyrażenie przy powitaniu: Daj Wam Boże dobry dzień; albo: Bóg z Wami." A. hr. Fr. 11.103.

Miejsce - a. n. § „mieć miejsce" odbyć się, zdarzyć się, przytrafić się, bywać np. „Następny odczyt będzie miał miejsce we czwartek"... „wczoraj miało miejsce następujące zdarzenie" (1)

§ przysłówkowo i przymiotn. „na miejscu, na swojem miejscu" = właściwie tak jak być powinno, odpowiednio do warunków położenia, stanowiska i t.p. przeciw. „nie na miejscu" = niewłaściwie „Tolerancja w tym względzie jest nie na miejscu" Kur. Lwow. 1886. 156. 3. (2)

Miejscowość - i. ż. ści mn. położenie miejsca (1)

§ meton. okolica w pewnym ściśle oznaczonym zapewne miejsce. (1)

kresie „Rozglądał się w miejscowości, żeby w nocy mógł się zorjentować" Bodz. Opow. hist. 209

(1) „Uroczą jest miejscowość górzystego parku ponad samym zdrojem mineralnym" Tyg. Il. 2. 5. 309

§ „Do osobliwości tutejszych należy piękna miejscowość z której nie korzystają miejscowi" B. Prus Kur. war. 1878. 184. § (1) „Opuścili miasto i wnet dosięgli ledwo o dwie mile od Florencji odległej, umówionej miejscowości" Wł. Ordon. Bokac. 1. 23. „Życie przepędził w tułactwie po Szwajcarji,

Włoszech, Anglji i różnych miejscowościach Francji" H. Str. Tyg. Il. 3. 6. 350.

(1) „Zalecanki poprzedzające wesele, miewają zwykle miejsce w karczmie, przy kieliszku i tańcu." O. Kolb. 2. 133. „Kreśli nam obraz ówczesnej młodzieży, zbytecznie w trunkach zamiłowanej. Może to i miało miejsce - my dodamy, że jeżeli tak było..." A. Rolle G. lwow. 1886. 278.

„Władza, uprzedzona o zuchwałej postawie ~~wsz~~ mieszkańców rzeczonej miejscowości, wydelegowała komisarza powiatowego" G. lwow. 1887. 169. 3.

(2) „Wystosowano do mnie dwie interpelacje w sprawie sytuacji politycznej. Nie chcę rozstrzygać o tem, czy wniesienie tych interpelacyj było na miejscu..." G. lw. 1888. 24. 3.

§ przysłówkowo: „miejscami" nietylko w znacz. fiz. gdzie niegdzie - czasem prawie tyle, co „kiedy nie kiedy" np. w utworach muzycz. i literac. „Komedja jest miejscami za rozwlekłą.." G. Cz. Wiek 88. 143. 3.

Miernota -y. ż. ty-not mn. rzecz miernej wartości, licha „Libretto jest stekiem trywialnych niedorzeczeństw a muzyka kopiowana na innych wzorach, banalną miernotą" G. lwow. 245. 3.

Mierzić cz. ndkn. – § posp. prow. „mierzić się czego" = brzydzić się czem „Mówił, że się mierził" Franciszki, że była kaleką." Śledz. sąd. w Rzeszowie. G. nar. 1882. 286. 2.

Mieszadło – a. n. dla – del mm. przyrząd mechaniczny do mieszania zaciemu w gorzelni.

Mieszczańszczyć się st. zaim. udkn. Zmieszczańszczyć się dkn. mieszczaninem się stać, przybrać wszystkie cechy mieszczaństwa. „Dzięki Bogu! nie zmieszczańszczył się nic." J. I. Krasz. 31. 138.

Mieszczuch - a. m. chy mn. § człowiek z wszystkiemi cechami odznaczającemi mieszkańca miasta, w przeciwieństwie z wieśniakiem, rolnikiem „Mieszczanin u nas prawie wszędzie był tą istotą pośrednią pomiędzy wieśniakiem a właściwym mieszczuchem, który już ani się znał, ani mieszał do roli." J. I. Kraszewski Dzieduszycki 1884. 79. „W czasie wilegjatury mieszczuchy szukają po dolinach chłodu i ożywczego gór powietrza" Dzieduszycki 1886. 239.

Mieszczańczuk - a. m. ki mn. pogardl. mieszczanin „Koło niej ćma gachów się kręciła, alem ich rozpędził łatwo, bo to byli mieszczańczuki." J. I. Krasz. 94. 129. „Waćpan jesteś szlachcic, a to mieszczańczuk jakiś" B. Bol. Tut. 3. 236.

Mieszczuszek - szlta m. zdrb. mieszczuch, dziecko miejskie „Dla bladych mieszczuszków zbiera już, zgarnia gdzie i jak może pieniążki na wakacyjną wyprawę" Quis Dzieduszycki 27. 185

Mieszkanko – a. n. nka – ów. mn. zdrb. małe, skromne mieszkanie „Znajdź mi pan mieszkanko osobne, malutkie" J. I. Krasz. 72. 133. „Poddasze stanowiło małe kawalerskie mieszkanko o dwóch pokoikach" B. Bol. Prud burą 1. „Zajął się najprzód wyszukaniem skromnego mieszkanka" J. Zachar. Bies. lit. 5. 4. „Mieszkanko znalazło się na czwartem piętrze" ib. „Mieszkanko, ~~małe~~ wcale przyzwoicie umeblowane" M. Bał. pańs. dziady 127. „Mieszkanko ich to istna klateczka" A. Wilcz. woły rob. 149.

Mię przez skróc. zam. mnie. 4ty przyp. zaimka osob. ja(1) W 2m przyp. takowe skrócenie niema miejsca. (1) ~~[illegible]~~ tylko gdy się mówi bez przyimka np. nie można powiedzieć: ręczył za mię, chodzi o mię i t.p. „Mąż WCPani mógłby mię obwinić" JU Niemc. 2. 241.

i 2 pp.: Nienawidzą mię.

Międzyakt – u. mn. y. m. teatr. czas pomiędzy jednym a drugim aktem granej sztuki, antrakt. „Słuchała pilnie; w międzyaktach była zamyślona i poważna" J. Korz. 1. 440. „W międzyaktach obwijała jego serce jakąś niby tkanką, złożoną ze srebrzystych wyrazów, złotych spojrzeń i gorących westchnień" T. T. Jeż. Prz. Tyg. 1. 324. (·)

Międzyaktowy – a – e tyczący się międzyaktu „Wizyty międzyaktowe są rzeczą zwyczajną" J. Korz. 1. 440. odbywający się w czasie międzyaktu.

(·) „W międzyaktach przyjmowałem mnóstwo wizyt z gratulacjami" A. Urb. G. nar. 1885

Międzymałżeński -a -ie, w małżeństwie się przytrafiający, z stosunków pomiędzy mężem a żoną wynikły, wspólnie obojga dotyczący „Żonie wypuścił we władanie absolutne głos pierwszy we wszelkich kwestjach międzymałżeńskich" T. T. Jeż. 2. 29.

Międzynarodowy-a-e wspólny wszystkim narodom, nie uznający dążności i przywilejów poszczególnych narodowości „tyczący się stosunków narodów pomiędzy sobą „Berliner Polit. Nachrichten zamieszczają na czele ostatniego numeru artykuł, poświęcony konstelacyi międzynarodowej, jaka wyniknąć może po dokonanych w Niemczech wyborach" S. lwow. 1887. 44. 5. „W pierwszej chwili, wzrosły wprawdzie nadzieje utrzymania pokoju, ale po kilku dniach, obawy o przyszłość nanowo biorą górę w opinii publicznej, która widzi teraz, że sytuacya międzynarodowa, w gruncie rzeczy, nie uległa żadnej zmianie." wiek. 1887. 46. 1. „Wypadki tamtejsze mogą przyczynić się do zaostrzenia sytuacyi międzynarodowej." ib. 50. 1. „Zadaniem

targów międzynarodowych jest sprowadzić kupca słowiego wprost z producentem, z uszczerbkiem ile się da pośrednictwa przekupniów" G. nar. 1884. 209. 1. „Stoją na podstawie traktatów międzynarodowych, pragnieniu utrzymania pokoju i będziemy w jego interesie zawsze gotowi do współdziałania w połączeniu z innemi Mocarstwami, celem utrzymania odpowiedniego traktatom stanu rzeczy." G. lw. 1888. 24. 3. § do wielu narodów sięgający się, tyczący się wielu narodowości, wspólny różnym narodowościom" „Do zbudowania pałacu właściciel zwołał międzynarodowy kongres architektów" Wiek 88. 130. 2.

Migdałowy-a-e ξ koloru migdałów, żółto piaskowy „Woźnica był w płaszczu migdałowym." J. I. Krasz. 1. 17. „Cienkie nóżki jego okrywały wąskie kortowe szarawarki jasno migdałowego koloru" J. Korzen. 1. 182

Mijawka - i. ż. wki - wek mn. np. „Mknie po nad lasem mała chmurka czarna: usiadły na niej złośliwe mijawki, i sieją zdradne nasięrzału ziarna." Jul. Stark. Czar. Skała 28. ?

Mikołajka - i. ż. prow. lud. kuj. Mikołajowa - ej. żona Mikołaja

Mikołajowski - a - ie od cesarza Mikołaja fig. surowy, sprężysty, srogi „Nudziarz pan jesteś, nie rezonuj a słuchaj. — Po mikołajowsku! rzekł hrabia z uśmiechem." B. Bol. Hybr. 23.

151

Mikwa -y. ż. „W łaźni żydowskiej utopił się w basenie zwanym „mikwa" włóczęga..."
G. lw. 1888. 52. 3.

Milcia - i. ż. spieszcz. imię żeńskie Emilja, skróc. Emilcia „Milcia ma obok wdzięku, wychowanie i sztukę podobania się" B. Bol. Pam. Pan. 69.

Milczący -a -e § nie wypowiedziany formalnie, dający się domyślać, nie sprzeciwiający się ale nie chcący pozwalać wyraźnie „Ostatnie rozporządzenia naczelnych władz w Serajewie uważać można za milczącą amnestyę." Now. 1882. 102. 1.

Militarny -a-e z łac. wojskowy, tyczący się wojskowości „Wśród ulicznej ludności pierwiastek militarny głównie przebija, różnego rodzaju mundury suną ci się pod oczyma" J.I. Krasz. 18. 77.

Milion - a. m. posp. nazwa jakiejś ryby „Na wieczór będziemy mieli kilkanaście osób, a tu prócz dwóch milionów, ryb niema" A. Wilcz. Woły rob. 157. (Zapytać Wilczyńskiego)

Miluśki -a -ie śko przysł. intens. miły, miluchny
milusieńki „Coś mi miluśka miluśka, trze
wi ocek się połyskuje, samaś bledziuśka" O. Kol.
4. 236.

Miławy-a-e niby miły, usiłujący być miłym
„Nie był wcale brzydki, ale wyraz twarzy, dobroduszny i miławy, okrywał źle ów egoizm spotęgowany do najwyższego stopnia" B. Bol. Nad modr. Dun. 27.

Miłośno przysł. miłośnie, z miłością
„Pokazywała mu się w oknie tylko,
ale oczy jej miłośno spoglądały." Zł.
Krasn. 39. 82.

Mimika – i. ż. sztuka wyrażania myśli i uczuć za pomocą stosownego układu twarzy i gestów „Na nabożeństwie formalny rej wodziła, a pobożność jej objawiała się taką mimiką, że trudno było pojąć, jak na dość podeszłe lata mogła jej podołać" J. I. Kraszewski Sta war. 1. 106 „Z załamanemi rękoma, bez tchu wbiegła do pokoju, rzucając się na kanapę. Dosyć już było tej mimiki, ażeby biedną i chorą panię przerazić" ib. 3. 58 „Śpiewał bardzo pocieszne i wesołe aryjki z doskonałą akcentacyą i mimiką polaka mojżeszowego wyznania" A. Wilcz. Wiek 1879. 10.

Mimochodem przysł. po drodze, za jedną drogą przechodząc mimo ś niechcący, nie siląc się na to, ubocznie „Spojrzała na nas mimochodem, ledwie głową kiwnąwszy" J.I. Kraszewski 71. 110 „Mnie nawet nie minęła, bom kilka słówek bardzo grzecznych dostał mimochodem" ib. 117 „Zkąd to pochodzi i czego jest objawem, nie rozbieram... zapisuję tylko mimochodem, że tak jest" Dłuszcz 1883. 287. „Czuj duch Niemcze!... niechno Moskwę uporamy, to i tobie mimochodem także łupnia damy!" W. Pol 9. 11.

Mimoza – y. ż. łac. bot. po polsku czułek, roślina ciepłarniowa, której listki okazują osobliwą wrażliwość na dotknięcie „Wrażliwa jak listek mimozy" J. Kwasn. 2. 128. „Stasia wątła i tabowita – a jak mimoza czuła i drażliwa" Z. Sarn. S. Kwasn. 1887. 12

Mina - y. ż. ny - mn. mn. § o rzeczeń. nieżywot. pozór, wygląd „Książki nawet miały u niego minę francuzkich romansów, tak ślicznie były pooprawiane" Jl. Uwasz. 58. 43.

Mina - y. ż. ny - min. mn. ξ meton. kopalnia minerałów, nadawcza drogich kruszców „Gra była dla niego nowością jeszcze - doznawał przy niej wzruszeń gwałtownych, radości wstrząsających - powitał więc ją jako nowo odkrytą minę złotą!" J. I. Kraszewski 35. 57. „W minach, kruszec kując młotem, pomyślę: ta mina szara, to żelazo..." Ad. Mick. 2. 299 fig. jako kara, ciężkie roboty w kopalniach „Nie dbam jaka spadnie kara: mina, Sybir, czy kajdany" ib.

Miłostek - tka. m, czy Miłostka - i. ż. - ~~prow.~~ poet. zam. (.) lubczyk, lubystek, lubymene, (?) ziele miłości „Step... zielenią się ściele, w barwinki, w lubystki, w dziewanny, w młodostki, w miłostki, w sen ziele" JB. Zales. 4. 7.

Minaret - n. m. ty - ów. mn - turec. wieżyczka przy meczecie, z której muezzin zwołuje lud na modlitwę „Z arab. menaret, właściwie miejsce światła, latarnia albo miejsce gdzie zapalają Arabowie ognie, na wierzchołku gór czy gdzieindziej, dla podróżujących w nocy, a ci widząc ten znak wstępują do nich i znajdują gościnność; w Turcji minaretami zowią się wieżyczki przy meczetach z których muezzini zwołują pięć razy na dzień lud na modlitwę kanoniczną." Ant. Muchliń. Źródłosł. 86

Miniatura-y. ż. ry-tur um. § coś na małą skalę, w drobnych rozmiarach „Urządzenie domu w Czarnej jest miniaturą zamożności i komfortu" A. Wilcz. Fot. 1. 144 „Uorganizował rodzaj Towarzystwa muzycznego w miniaturze" W. Gomul. Kolce 1878. 230 „Maleńki ten zakątek, prawdziwa pustynia w miniaturze, tchnie cały tajemnicą sielskiej poezji" Bluszcz 1882. 391. „W małej tego parowu przestrzeni nagromadzone były wszystkie piękności, jakie mogą przedstawić góry, drzewo i wody, w szczęśliwym stosunku rozrzucone. Była to istna alpejska dolina w miniaturze" J. Dzierzk. 2. 132.

Miniaturowy-a-e drobny, maleńki „W tej chwili położyła księżna aksamitny bucik na stopniu powozu... Bucik był przecudowny, miniaturowych rozmiarów." J. Zachar. Bies. lit. 5. 20. „Co za bucik miniaturowy... co za nóżka!" S. Grudz. Echo 1877. 56. 3. „Cały ten jar niewielki, wyglądał jakby ogród, naśladujący w miniaturowych zarysach szwajcarską przyrodę." J. Dzierzk. 2. 144.

Miniaturzysta - y. m. ści - stów. mn. malarz miniatur „U wojewody ruskiego na dworze bawi sławny francuzki miniaturzysta Violant." JJ. Krasz. ssta war. 3. 75 § daw. kaligraf artysta, malujący winjety i inicjały na kartach rękopismu „Przewracałem rękopisma, zadumywając się... nad kraszoną głoską miniaturzysty, jakiegoś mnicha XII lub XIII wieku, umiejącego zawczasu odgadnąć sztukę..." JJ. Krasz. 1. 11.

Minimalny - a - e, sprowadzony do minimum, o ilości możliwie najmniejszej, „Czytanie powieści radzi sprowadzać do minimalnej dozy." Wiek 89. 187. 4.

Minimalny-a-e możliwie najmniejszy, najniższy pod względem cytry „Składki są minimalne i nie przenoszą 2 na tysiąc asekuracyjnej wartości" Wiek 1885. 151. 3. (·)

Minimum n. nieodm. z łac. możliwie najmniej (1)

Minus-a. m. l. mn. sy z łac. § nieodm. arytm. znak odejmowania § strata, rezultat ujemny „Powodzenie mu towarzyszy, jak zwykle się dzieje, gdy następca zagarnia wszystkie korzyści poprzednika, nie biorąc jego minusów" Prz. Tyg. 1883. 341.

(·) „Inne wody zawierają ingredjencję leczącą w nadzwyczaj minimalnej ilości. I tak np. woda iwonicka, jakkolwiek jedna z najsilniejszych, zawiera dopiero w dziesięciu flaszkach tyle jodu, ile go lekarz zapisuje w jednym proszku, tam gdzie kuracja jodowa jest wskazana" J. Lam. G. lwow. 1886. 175. 1. (2)

(1.) „Starali się na wszelki sposób utaić tę oznakę dystynkcji: więc kryli ją pośród fałdów sukni, redukowali jej rozmiary do minimum." Wiek 1886. 147. 2. „Zmniej-

zrażała się w tym roku do minimum ilość konceptów nie dostarcza nam zupełnie materyału do sprawozdania" J. Kler. Tyg. powsz. 1882. 10.

(2) „Dwa dni ostatnie ograniczyły interesa giełdowe do minimalnych rozmiarów" Nowa. (Niem.) 1877. 13. 2.

Miniasty-a-e mający dobrą minę, minujący
„Jak się bywało ubrał odświętnie, to choć go na hrabiowskie salony puszczaj, taki był miniasty i pokaźny!" Kl. Jun. Wiek 1887. 217. „Chłopak był że ino malować... miniasty, zgrabny tęgi" M. Bał. Pańs. Dziady 86.

Minister-tra. m — § fig. człowiek mądry, przebiegły, dający sobie radę „Ten Mortko to huncwot sprytny, że aż strach! prawdziwy minister" Wł. Zag. Pam. st. par. 5.

Ministerjalny-a-e. od ministerjum - § fig. mądry, z rozumem jak u ministra „Uderzył się dłonią po czole i powiedział: ministerjalna głowa!" T. T. Jeż Siostr. dusze (1.)

Ministerjalista-y. m. stronnik ministrów np. w Radzie państwa „Mowy o tem niema, ażebyśmy mogli być innymi jak ministerjalistami, więc też niema racji kaptować nas dla ministerstwa" G. nar. 1885. 45. 2.

Ministerjum - w l. p. nieodm. w l. mn. ministerja-
Ministerstwo - a. n.
ów. n. pewien wydział interesów publicznych znajdujący się pod kierunkiem ministra „Minister komunikacji porozumiawszy się z zarządzającym ministerjum spraw wewnętrznych, uznał za rzecz niezbędną wydać władzom kolejowym rozporządzenie..." Wiek 1885. 113. 2. § Ministrowie

jako ciało zbiorowe, stanowiący gabinet czyli radę najwyższą pod przewodnictwem pierwszego ministra, ~~[illegible]~~ „Powodem niesnasek w łonie ministerjum Gladstona jest wiecznie żywa kwestja irlandzka" G. nar. 1885. 119. 2. „To dziś już cały szereg klęsk dyplomatycznych, za które na ministerjum Gladstona ciężka spada odpowiedzialność" G. nar. 1885. 120. 1.

(1) „Mina ministerjalna" T. T. Pol. Now. (codz.) 1878. 8. 1. (2)

„Najważniejszą wiadomością z dni ostatnich jest pogłoska, że w ministerstwie angielskiem zanosi się na przesilenie" G. nar. 1885. 120. 1

„Radykalni członkowie ministerstwa reprezentują zapatrywania pojednawcze w sprawach Irlandji" ib. „Więcej jak kwestja polityki wewnętrznej, zagrażają utrzymaniu się ministerstwa niepowodzenia i klęski polityki zewnętrznej Gladstona" ib.

(2) „Nieraz z dumą mówił, że takiego łba, jak ma jego stary, to poszukać. Posada lokaja jaką teraz zajmował u hrabiny była pomysłem tej ministerjalnej głowy ojcowskiej" M. Bał. Pańs. Dziady 186.

Minoderje -ji. ~~ż~~. ~~rje~~ -ryj. mn. franc. minauderies, miny i wyrażenia mowy przesadzone, afektowane „~~Po~~ A zatém spodnie nazywać będę spodnie... Ach! fi! Nieprzyzwoitość krzykną... ależ moje panie chciejcie się zastanowić, że tam gdzie absencja jest nieprzyzwoitością, tam obecność musi być przyzwoitością i nazwać ją, hańbą być nie może. Po tej krótkiej rozprawie, która... ma swoją zaletę bo oczyścić usiłuje język z niepotrzebnych minoderyj, wracam do..." A. hr. Fr. Dz. II. 145
cf. Inexprymable

Minor – n. m. z łac. albo z włos. Moll, w muzyce, tonacja miękka powstająca przez użycie w gamie, małej tercji, w miejsce ~~twiel-~~ ~~kiej~~ ~~[illegible]~~ stanowiącej zasadę tonacji twardej (majorowej, Dur)

Minorowy – a – e od minoru § posp. smutny, rzewny, płaczliwy „Szturmując do Anieli ręki, z różnych tonów wywodzą minorowe jęki!" J. Chęc. Szl. dury 66 „Rzecz którą poniżej przeczytacie, trzymana będzie w minorowym tonie. Bo już to życie nie jest znowu tak wesołe.." Fal Echo 1878. 31. „Słowa jednego brzmiały tym samym minorowym tonem, jak rzewna drugiego wymowa" Wł. Sab. Kw. z Sum. 113.

Minować-ał-nuje sł. niż. ndkn. minę stroić, pysznić się, chcieć miną imponować „Z dwóch koni jeden jest wielki, kościsty garbonos wojskowego pochodzenia, minujący czasami jakby niósł generała..” A. Wilcz. Woły rob. 96.

Minstrel-a. m. właśc. menestrel z łac. ministerialis; w śred. wiekach śpiewak wędrowny albo w służbie panów, we Francji i Anglji. meton. śpiewak, poeta „U stołów tam muzyki huczą, przy pełnych kielichach śpiewają minstrele" A. Mick. 2. 272. „Jak minstrel śpiewający żałośne pieśni pod kratą uwięzionej kochanki" Z. Kaczk. 5. 35. „Biedny i brzydki uliczny minstrel, gdy w uniesieniu opowiada czem jest poeta i jego przeznaczenie, staje się pięknym w oczach młodej dziewczyny" Słowo 1883. 13. 2.

Miodny-a-e miodowy „Hreczka rozsiewa miodne zapachy" W. Pol 7. 273.

Miodobranie-a. n. podbieranie miodu w ulach „Pasieki mocno ucierpiały.. rezultaty miodobrania będą liche, a zatem i ceny miodu prawdopodnie wyższe." Wiek 1886. 146. 3.

Miodosytnia-i. ż. tnie mn. browar gdzie miód sycą czyli warzą do picia § szynk z miodem „Pan Tomasz coraz częstszym bywał gościem w miodosytni" M. Bał. Tydz. 2. 57.

Miodziarnia-i. ż. nie mn. szynk z miodem „Kilkanaście guldenów zostało w miodziarni za traktament" ib.

Miód-u. m. § fig. coś arcy dobrego, kwiat, kwintesencja, sam ekstrakt, cymes np. w grze, po rozdaniu kart: „Coześ tam dostał?- sam miód." (1) § przysł. „Dobrać się do miodu" = do czegoś dobrego, smacznego np. do dziewczyny (1) „Smakowało ci?- miód!"

Miodowy - a - e ż „miodowe miesiące," pierwsze spędzone przez małżeństwo po ślubie „Żadyg doświadczył, że pierwszy po ożenieniu miesiąc jest miodowy, a drugi piołunowy" J. Szym. 137.

Miot - n. m. ty-ów-mn. § myśl. pewna część kniei obstawiona sieciami, po napędzeniu do niej zwierzyny „Co było szaraków, co liszek w tym miocie, to leży szeregiem" W. Pol 7. 179 „Wtem nagle wytyka wilczysko z czerotu - ha, djabeł go chyba napędził do miotu!" ib. 191. § wydawanie pomiotu, płodu „W lipcu ptaki jednego miotu opuszczają okolicę swojego gniazdowiska i zbijają się już w gromady; ptaki dwóch miotów siedzą powtórnie na jajach" ib. 274 „W sierpniu zające mają młode drugiego miotu" ib. 284.

Mir - u. m. § dobre uważanie, powaga, znaczenie „Taki zwyczaj od wieków był w rodzinie owej, ztąd też wielki mir miała na Podgórzu całem, i każdy szukał związków z domem tak wspaniałym" W. Pol Sen. zg. „Książę w niewielkim mirze u szlachty zostawał, bo drwić lubił ze szlachty, a licho jeść dawał" W. Pol Sejm. jen. „Miał ogromny mir u braci szlachty, dom trzymał otwarty" J. I. Krasz. Tyg. Il. 3. 5. 35 „W kółkach złotej młodzieży miał szeroki mir, przepadali za nim" M. Gawal. Rom. i pow. 8. 387 „Nic nie pomogło, pić musiałeś!.. inaczej straciłeś cały mir w towarzystwie, - poglądano na cię przez ramię, dawano przycinki" W. Goczał. 2. 111 (1) § daw. gromada? gmina?. „Najeżdżane miry polańskie, już nie o starych swoich swobodach myślały, ale o własnej obronie" J. I. Krasz. Lub. 1. 91 „Miry wiecują jak dawniej i pędzić się nie dadzą jak trzody." ib. 210.

(1) „Kobieta wypraktykowana na wszystko - do procesów, do gospodarstwa, do dzieci chowania jedyna. - I poważanie u ludzi miała i mir" Kl. Jun. wiek 1887. 217

Mirjada, Myriada - y. ż. dy - rjad um. z grec. właściwie 10,000; posp. niezliczone mnóstwo czego „Atom w olbrzyma dźwignąć... z pyłu kwiatów myrjady nowych wyprowadzić światów" G. Ziel. Tward. 17 „Prustwor niebios jaśnieje gwiazd miriadami" Kl. Podwysoc. Tyg. Il. 2. 5. 316.

z grec. Mystikos

Mistycyzm - u. m. rodzaj obłędu umysłowego, będący skutkiem chorobliwego zamiłowania w tajemniczości i badaniach rzeczy przechodzących siłę pojęcia, oraz wstąpienia w bezpośrednie związki z istotami świata nadzmysłowego. „Epoka romantyczna miała swoich krańcowych marzycieli, którzy w mistycyzmie (Towjanizm) w archanielskich kręgach powietrznych szukali duchów bratnich i w obcowaniu z niemi widzieli cel życia godny całego narodu" Jul. Ochor. Niwa 7. 5.

Mistyfikacja - ji. ż. cje - cyj. mn. z łac. żart mający na celu wyprowadzenia kogo w pole „Do figlów zawsze niezmierną miał ochotkę, choć nie zawsze celował w doborze konceptów i mistyfikacyj." J.I. Kraszewski 72. 91. „Ależ, moja ciociu, to być nie może! W tem wszystkiem jest jakaś mistyfikacja." K. Zal. art. 264. 63.

Mistyfikator - a. m. rzy - rów mn. ten, kto kogo mistyfikuje, zwodnik „Na tem skończyła się rozmowa, a hrabia usunął się prędko, aby sarkastyczny wyraz jego twarzy nie zdradził mistyfikatora."
B. Bol. ~~[illegible]~~ Hybr. 138.

Mistyfikować sł. cz. udkn. Zmistyfikować dkn. łac.

nadużywać czyjej łatwowierności w celu ~~wys~~ zadrwienia z niego, zwodzić „Poił ich, karmił, szydził z nich, figle im płatał, mistyfikował..." Jl. Krasz. 29. 22 „Skonfundowany, sam śmiać się poczynał mistyfikując tego, który go chciał złapać" ib. 72. 92.

Miszkulancja - ji. ż. Meskolancja - ji. ż. -cje - cyj. mn. z włos. meschia i mischio mieszanina „Była to dziwna meskolancja świętości, złota, folgi - jak monstrancja" Jul. Słow. 2. 4.

Mitenka - i. ż. nki - nek mn. z franc. mitaine rękawiczka kobieca po palce tylko „Z pończochą w ręku, w mitenkach, siadywała za stołem" J. I. Kraszewski 1877. 286.

188

Mitraljeza - y. ż. franc. mitrailleuse, kartaczówka, kartaczownica „Mitrailleuse, instrument zabójczy w kształcie małej armaty skonstruowany w ten sposób, że zamiast jednej rury działowej, ma 5 luf karabinowych razem spojonych" Kur. lw. 88 150.4.

Mitrarz - a. m. rze - ów. mn. posp. trzymający się mitry, stronnik partji książęcej „Lwowska - jako mówiłem szła z Przemyską w parze, za księciem Jenerałem - „ztąd boleść ojczyzny!" zwykł był mawiać pan sędzia - „a górą mitraże!" W. Pol 3. 151 „Gdyby książę był siłą chciał iść od początku, byłby nakrył czapkami swoich adwersarzy; lecz że uciekł się tylko do swojej powagi, sądziła sobie szlachta że zjadła mitraży.." ib. 163.

Mitygować sł. cz. ndkn. Umitygować. Zmitygować dkn. łac. mitigare, łagodzić, powściągać, uśmierzać, uspokajać „Głos mitygował i pofolgował despotyzmowi swemu" J. I. Krasz. 71. 66. „Mitygowała jej żywość i zbytnią może szczerość" ib. 70. „Krzyczał że szelmie gotów w łeb wypalić – ks. Serafin go mitygował" B. Tyg. Il. 2. 11. 179. „Że ja też tego dawniej nie spostrzegłem... byłbym ją umitygował" J. Narz. Tyg. Il. 2. 6. 116 „Wpadła na niego i jakoś zmitygowała" B. Bol. Dzien. Ser. 39 „Porękawiczne już dodał ze strachu pan Eustachy, aby tylko zmitygować trochę małżonkę" A. Wilcz. Tydz. 7. 354. § – się sł. zaim. powściągać się, powstrzymywać się „Przecie ja tu rozbijać nie przyszedłem – rzekł znacznie się mitygując" J. I. Krasz. Wiek 1878. 5.

„Odziedziczyła po matce szalony temperament, który mi przyszło teraz mitygować wychowaniem i karnością wyjątkową" M. Gawal. Bluszcz 23. 203.

Mizantropiczny, Mizantropijny-a-e od mizantropji, nieprzyjaźny lub niechętny ludziom, tetryczny „Biedna mama woziła swe rozkwitłe różyczki... a nigdzie nikt nie śmiał się do nich przybliżyć. To czyniło ją smutną i budziło mizantropiczne uwagi nad teraźniejszym światem i ludźmi... Tak śliczne panny!" B. Bol. Hybr. 141.

Mizerota-y ż. pośp. mizeractwo, biedota, lichota „Ależ tej wioski na twoje projekta za mało, szkoda twojej pracy na tę mizerotę." J. I. Krasz. 73. 118. § o człow. biedak, chudziak, nędzny człowieczyna „Pójdź, niech cię uścisnę... Czegoż się boisz, obejdę się delikatnie z tobą, bo widzę żeś mizerota" A. Wilcz. Wiek 1878. 280.

Mizerować się sł. zaim. ndkn. zmizerować się dkn. w skutek nędzy lub cierpień biednieć, nędznym, lichym, słabym się stawać „kobiecina tak zmizerowała się, żebyś jej pan nie poznał" Mucha 1871. 8.

Mleczko - a. n. § substancja wodnista biaława znajdująca się w kłosach zboża przed wykształceniem się i stwardnieniem ziarna „Roje wróbli spadają na łany i wypijają jeszcze w mleczku kłosy" W. Pol 7. 274. „Z końcem lipca owsy w mleczko idą" ib. 276.

Mlecznica - y. ż. ę poet. mleczna droga na niebie „Na wschodzie, w prawo od mlecznicy nieco, przepyszny Orion" W. Pol 7. 244.

Młodostka, i. ż. ki mn. poet. zam. kwiat młodości, barwinek „Step. zielenią się ściele, w barwinki, w lubystki, w dziewanny, w młodostki, w miłostki, w sen ziele" JB. Zales. 4. 7.

Młodość" - i. ż. § „nie pierwszej młodości" = już w pewnym wieku, podstarzały „~~[illegible]~~ „Nie pierwszej już młodości, dobrze łysawy, z wąsami trochę szpakowatemi mimo kosmetyku co je czernił, mężczyzna, którego wiek można było chyba odgadnąć z tego, iż się z nim widocznie ukryć starał." JJ. Krasz. 72. 90.

Młodsza-ej. ż. sze-ych. um. prow. Warsz. służąca do pokoju, pokojówka „Albo te kucharki, młodsze miejskie, sklepowe dziewczyny.” An. Wi. 1.166 „Budynek teatralny w braku lepszego przeznaczenia, obrócono na salę balową dla kucharek i młodszych” Echo. 1879. 21.

Młodzik - a. m. ś posp. nów księżyca „Kiedy miesiąc na młodziku, idź za górę do gaiku" Ad. Mick. 1. 49 „Jak złoty sierp stał wązki księżyc na młodziku" J. T. Kwasz. Lub. 1. 9 „Gdy na młodziku miesiąc szlij zaklęcia" L. Siem. Kł. i kw. 99 „Wiatr się zmienia kanoniku! o północy ścichną burze, bo to miesiąc na młodziku" K. Brzoz. Noc strz. 115

Młodzinteniecżki-a-ie intens. przym. młody, młodziutki, młodzinsineczki „Córka siedząca obok była młodzinteniecżką istotą." B. Pol. Hybr. 8.

Młyniec - ńca. m. ńce - ów ξ młynek, zakręt, obrót, wir, wykręcenie w kółko np. w tańcu i t.p. „A wiatr grudniowy zeschłym liściem młyńca pośród pustego zahasał dziedzińca" W. Pol 9. 16.

Młynkowe-ego. n. daw. pewna opłata dworowi od użytkowania ze zboża „Piwowarzy... każdy z nich dworowi daje na rok... młynkowego od ćwierci złot. 4 gr. 3... Gorzałkę palący... każdy na rok dawać powinien... ~~zł. 8~~, młynkowego od dwóch wierteli wielkiej miary po gr. 22" opis z 1793 r. Ks. Jabłoń. Phys hist m. Dolska 191.

Młynowy-a-e, od młyna „Most na rz. Hańczy zbudowany, przy którym kaskada młynowa szumi" Al. Połuj. Wędr. po gub. Aug. 224.

Mobilizacja - ji. ż. cje - cyj. um. franc. uruchomienie armji, postawienie jej w gotowości do wymarszu i rozpoczęcie kampanji „Wprawdzie mobilizacji nie nakazano, ale załogi w Alzacji i Lotaryngji są znacznie powiększone i gotowość do mobilizacji zupełna" JT. Krasz. Wiek 1877. 146.

„Mocarstwowy – a – e tyczący się mocarstwa, z uwzględnieniem jego charakteru, stanowiska i prerogatyw wobec innych państw. „Podniesiono zarzut przeciw przywódcom stronnictwa wiernopoddańczego, że niema zmysłu dla mocarstwowego stanowiska monarchji" Dz. pol. 1886. 142. 1.

Mocny-a-e ξ o Bogu, w zaklęciu i skardze, zam. wszechmocny, który się używa w modlitwie

~~„A mój mocny Boże! taką~~

Mocodawca - y. m. cy - ów praw. ten co daje komu pełnomocnictwo do jakiej czynności „Moi mocodawcy przysłali mnie tu, nie chcąc się uchylać od układów" 7 Ikr. Tyg. Il. 2. 11. 139. Mocodawczyni - i. ż. nie - czyn. um. „Uczciwy administrator... bronił interesów swej mocodawczyni" Wiek. 1887. 229. 2.

Moda - y. ż. mody - mód mn. ę wyłącz. w 1. mn. „mody" wizerunki najnowszych w modzie będących t.j. modnych strojów (żurnale) „Przynoszą mu feltonki (żurnale), widzi wszystkie mody" J. U. Niemc. 2. 115.

Modelka - i. ż. ki - lek mn. kobieta służąca za model malarzowi lub rzeźbiarzowi „Szukał modelki do obrazu w którym miał umieścić kilka pięknych kobiet" Słowo 1883. 25. 2. Felj. „A czy ty wiesz, że ja z porządną kobietą od trzech lat nie mówiłem? Gada się z modelką, z praczką... lecz z porządną niewiastą.." Sewer Wiek 1885. 259.

Modelować się - ał - luje sł. zaim. ndkn. przerabiać się na pewną modłę, na wzór czyjś „On, książe, ma się modelować na wzór szewskich synów - to okropnie!" Elp. Mło. i Sta. 2. 83.

Modelować sł. cz. ndkn. ∫ fig. ukształcać „Moda która suknie kraje, modeluje też i ludzi, podług jakiegoś wzoru wieku." B. Bol. Dzien. Ser. 233. ∫ – się sł. zaim. kształcić się, urabiać się „Miejskie towarzystwa modelują się na wzór wyższych" Jl. Kras. 33. 69. ∫ z gliny lepić artystycznie „Krytyk który tak pilnie studjował łydki i paznokcie posągu, nie miał czasu zwrócić uwagi na głowę i wyraz twarzy modelowanej znakomicie" M. Gawal. Blusz. 22. 371. „W dzień pomagał swemu mistrzowi w pracy i probował własnych sił, modelując krok sztynki" ib. 379.

Modernizować – ał. – zuje sł. cz. udkn. przekształcać cośkolwiek dawnego, nadając mu formę nowożytną „Czasy wielki wpływ wywierają na przekształcenie pieśni. Te ostatnie niekiedy widocznie się modernizują t.j. naginają do nowszych pojęć w miększe zwykle i słabsze od dawniejszych spadki i przejścia" O. kol. 2. 103.

Modernizować – ał. – zuje sł. cz. ndkn. (łac. średn. modernus, nowy, świeży) nadawać pozór nowoczesności, przerabiać na krój nowożytny „Co do rzeczy Szekspirowskich są tylko dwa systemy wystawiania na dzisiejszych scenach: albo całe sztuki z pomocą przepysznych szczegółów wystawy i maszynerji – albo zręcznie modernizowane i skrócone" G. nar. 1887. 270. 3.

Moderunek - nku - m. nki - ów um. posp. rynsztunek, zbroja, rząd, wszystko to co stanowi ubiór i uzbrojenie żołnierza lub konia wojskowego „Pokazał mi skarogniadego przeznaczonego dla mnie z siodłem i całym moderunkiem" J. I. Krasz. 71. 44.

Modesty - ów w l. mn. z fr. przez delikatność zamiast spodnie, gatki „wiesz co że te najmodniejsze teraz modesty, przy takiem błocie wcale nie są wygodne" Kur. Świąt. 1875. 58. cf. Inexprimable.

Modniarka - i. ż. Modystka - i. ż. z franc. magazynierka, utrzymująca magazyn strojów, szwaczka szyjąca ubrania i stroje kobiece „Czyż Warszawa nie ma magazynów, szwaczek i modniarek?" J. Korzen. 11. 50 „Przyszła - zawoła Piotr, prowadząc za sobą modniarkę - czy może wejść?" A. Wilcz. Fot. 1. 85. „Przez cały ranek była zajęta z krawcami i modystkami." Z. Kaczk. 4. 245 „Została szwaczką utrzymującej magazyn strojów modystki" JJ. Krasz. 67. 90. „Spotykali powracające z magazynów modystki, tak podobne do gryzetek paryzkich, jeśli nie z obyczajów, to z wdzięku, stroju i nieopatrzności na jutro" JJ. 76. 32. 113. „Cały legion szwaczek, krawców i modystek odbywał narady" M. Gawal. Bluszcz ~~1886~~ 22. 340. „Znalazłem modniarkę, która podług rysunku wykona kostium." Sewer. Bluszcz. 23. 42

Modniarstwo – a. n. upodobanie w strojach, oddanie się modom „O! jak pan znasz nas i nasze nieszczęsne modniarstwo! śmiejąc się szczerze dodała prezesowa" J. T. Krasz. 33. 9.

Modulacja -ji. ż. łac. przejście z jednego tonu w inny, zmiana głosu „Głos miał donośny: jego „Ite missa est" ze wszystkiemi długo rozciągniętemi modulacjami, znane było na całą okolicę" A. Wilcz. Fot. społ. 1. 119. „Słuchała go chciwie, wstrzymując oddech, by jednego słowa nie stracić, jednej modulacji głosu nie zapomnieć" J. W. Wdowisz. G. nar. 1882. 291. 1.

Modulować cz. cont. robić modulacje „Włożywszy dwa palce w usta i modulując niemi przeciągły głos, zagrał to jest zawył jak wilczyca wabiąca wilków" H. Sienk. G. pol. 1876. 20

Zmodyfikować dkn.

Modyfikować cz. udkn. łac. miarkować, ~~łag~~ łagodzić, zmieniać umniejszając (pomniejszać) „To ujemne wrażenie które trywjalność Anny wywrzeć musiała, zmodyfikować usiłował zawiązaniem na nowo przerwanej rozmowy." El. Orz. Kraj 1882. 25. 8 „Arystokratyczne wymagania towarzyskie, choćby już czas było je zmodyfikować u nas, tłuką się jeszcze jako mary przeszłości po naszym świecie." J. Dzierzk. 8. 373.

Mokrzyca - y. ż. posp. inaczej kurzyślep, bot. muchotrzew, łac. Stellaria, wiele drobne dziko rosnące „Zające... mokrzyce chrupią" Ad. Mick. 3, 157.

Mokrzystość – i. ż. o ziemi, gruncie, mokrości, wilgotność „Większa mokrzystość ziemi szła na równi z większą obfitością wód w rzekach" K. Szajn. Zad. i Zag. 1. 8.

Moleć st. niej. udkn. tęchnieć, psuć się, molów dostawać „Kwiat chmielu skoro go obrywasz, nie powinien być zroszony deszczem lub rosą, bo potem moleje." Ig. Łysk. Gosp. 153.

Motta – g. m. z arab. u Tatarów duchowny, przełożony meczetu.

Moment -u. m. ty -ów ³ przen. pewna pora, okres, perjod „Ta powieść przedstawia jeden z momentów żywota szlachty naszej, w chwili przełomu, w przededniu upadku" J.I. Kras. 31. 7.

Mongoł - a. m. ły v. łowie - łów um. mieszkaniec Mongolji, krainy w Azji środkowej, Mongoły, nazwa narodu, według jednych, jak A. Remusata, pochodzi od wyrazu mong co znaczy śmiały, waleczny, a według drugich, a mianowicie Dordży Banzarowa, prawdopodobniej od Mon-gol rzeka Mon: a które znaczenie najprościej pokazuje skąd pochodzi to imię, t.j. od rzeki na której żył sam naczród; rzeka ta powinna płynąć około góry Mona w Mongolii południowej, naprzeciw prowincji Ordos" Ant. Muchl. Źródłosł. 88.

Monitować st. cz. ndkn. łac. napominać, przestrzegać „Ojciec monitowany przez księdza dziekana, zliczywszy lata synowskie, postanowił go ożenić." J. I. Krasz. Z 7 let. woj. 2. 192. „Najpierw przegląda interesa dzienne, monituje niedbalstwo dyżurnego" J. A. Minisz. Tyg. Il. 1. 70.

Monokl - a. m. kle - ów mn. z grec. łac. monos i oculus, prus. franc. monocle, lornetka czyli szkiełko na jedno oko „Z fantazyą wsadzony w orbitę monokl" Nad Prz. Tyg. 1883. 73.

Monologować st. cz. ndkn. rozmawiać z samym sobą „Ja mówię to do siebie... monologuję" A. hr. Fr. Dzieła 10. 161.

Monoman - a. m. ni - ów mn. dotknięty monomanią, mający umysł chorobliwie zaprzątnięty jedną ideą „Oznaką choroby było w nim, jak u wszystkich monomanów, że o jednem tylko mówić umiał, zresztą nic go nie obchodziło" B. Bol. Nad modr. Dun. 159.

Monomanja - ji. ż. zboczenie umysłowe, objawiające się wyłącznem zajęciem się jedną ideą, uczuciem, przedmiotem „Nie przesadzano wcale malując ją aż do monomanii skąpej" J. I. Kraszewski. Wiek 1878. 46.

Monopatrjota - y. ż. z przekąsem, o prawdziwym patrjocie, trzymającym się jednej ojczyzny „Arystokracja... nie potrzebuje ojczyzny bo ich nosi ile chce w kieszeni a z politowaniem patrzy na monopatrjotów... polipatrjotyzm u niej dozwolony" B. Bol. Tut. 3. 11

Monosylaba-y. ż. by-lab um. wyraz jednozgłoskowy, z posp. w ogóle, wyraz krótki, w rozmowie zastępujący zdanie „W miarę dalszej gawędy Stefana, twarz nieruchoma pana Adama zaczęła się cokolwiek ożywiać, kilka razy przemówił i już nie monosylabami."
St. Grudz. Echo 1878. 250

Monotonność - i. ż.

Monotonja - ji. ż. bez l. mn. - mnożąca jednotonność, jednokształtność i w ogóle jednostajność pod jakimkolwiek względem „Wypadek ten przerwał monotonię żywota Adama chwilą prawdziwej rozpaczy." J. I. Kraszewski 6. 41. „Pocztowy dzwonek wszystkich próżniaków i znudzonych monotonją życia mieszkańców, wywabia na próg chat i domostw" Id. Bluszcz 1883. 3. „Im regularniejsze życie wiedziemy, tem chciwszy jestem nadzwyczajności w wykradzionych tej monotonji szczęśliwej godzinach" Id. Na cm. na wul. 66 „Niema jednej ze starszych panienek, w której by się ktoś nie kochał, i któraby się w kimś nie kochała, .. to okropną monotonją pensji przerywa nieco" B. Bol. Dzien. Ser. 15 „Ta monotonność nudna, wydała się jej snem okropnym po życiu przepędzonem wśród największej rozmaitości zabaw" J. Dzierzk. 1. 18.

Monotonny - a - e nie przysł. jednakowo niezmiennie brzmiący jednostajny „Babki poczęły piszczącym głosem swój śpiew monotonny." J. I. Kraszewski 72-10 „Monotonne te narzekania Niemców na ogólny zastój i stagnację martwą, zapisywać potrzeba jako symptomy czasu" Id. Wich 1877. 146 „Zegar staroświecki stojący w kącie spać mi nie pozwala. Gdak... gdak... ciągle, monotonnie, wpada mi do ucha" A. Wilcz. Fot. 1. 231.

Monstrualność

Monstrualny-a-e nie przysł. z łac. monstruosus, potworny, ohydny, dziki, niesłychany, niewypowiedziany, nie do wiary, „Julia córką tego człowieka? Kwiat ten tak czysty, tak wonny, wykwitły na tej łodydze ohydnej? Byćże to mogło? Natura mogłaż się dopuścić takiej monstrualnej igraszki?" B. Bol. Prud burzą 31. „Bernardynowi kazać nosić listy romansowe do kozy... panno Juljo – a też to monstrualnej rzeczy wymagasz odemnie..!" ib. 106 „Wszystkie piękne panie warszawskie, nie mogły się wydziwić owej stałej miłości, o której mówiono, że sięgała lat dziecinnych. Było to dla nich coś monstrualnego" J. I. Krasz. Ssta war. 3. 224. „Z tego bukietu, w postaci którego wyobrażałeś sobie rzeczy ludzkie, będą powoli opadały listek po listku, kwiatek po kwiatku, i pozostanie monstrualny szkielet." T. T.

Jeż Tyg. Il. 2.2.240 „Jakiż on monstrualnie głupi!" Id. Prz. Tyg. 1866. 333.
„Żądanie od jednego tylko państwa, żeby się rozbroiło, byłoby czemś tak monstrualnem, iż trudno było temu uwierzyć, pomimo żeśmy już przywykli do różnych, z pruskiego brutalstwa płynących monstrualności" N. Ref. 88. 168. 1.

Montować st. cz. ndkn. Umontować dkn. franc. monter, uzbrajać, sztyftować np. pułk, oddział § fig. „Montował się na stopę obywatelską. Meblował domek, ubierał żonę, okrywał siebie" T. T. Jeż 2. 255. urządzał się

Montowy-a-e, mówiąc o mące pszennej lub bułkach z niej wypiekanych, w przedniu, najlepszym gatunku „Powinno 7 sztuk bułek montowych ważyć funt jeden" Tydz. Piotrk. 1876. 6.

Monument-u. m. ty-ów mn. łac. monumentum, pomnik, dzieło okazałością swoją i trwałością pamiątkowe „Ogród ten jak się dziś podniósł, jest monumentem i ten co go zakreślał pierwiastkowo nie marzył może, by z niego taki gmach zielony wyrósł kiedyś." Pt. Krasz. 71. 101.

Monumentalny-a-e mający kształt monumentu, okazały wspaniały „U wejścia w podwórze podnosiła się ogromna monumentalna brama z latarniami" J. Krasz. 75. 39. „Karczma z frontonem monumentalnym" T. T. Jeż Op. dom. 1873. 316. § fig. wielki, ogromny, zadziwiający „Spore porcje mięsa i ciast na talerz jej kładzione, znikały w mgnieniu oka. Monumentalny apetyt taki zdradzał organizm niepospolicie energiczny." El. Orz. Kraj 1882. 25. 8.

„Piętra domów łączą się między sobą monumentalnemi wschodami marmurowemi. Drzwi, bramy, są tu wspaniałe i ogromne" Wiek 88. 130. 2.

Moralizator - a. m. rowie - rów mn. człowiek moralizujący, prawiący morały, moralista „Zakrawa zrazu na wielkiego moralizatora a kończy sam ostatecznie na popełnieniu... głupstwa" G. nar. 1883. 2. 3.

Moralny-a-e z duchem odczuty, nie na podstawie materjalnej oparty „Moralną pewność mamy zupełną żeś wacpan zagorzały." B. Bol. Prud burzą 102.

Mordobicie -a. n. cia -bić um. posp. bicie w twarz, policzkowanie „Wszak u nich mordobicie nie jest ubliżające" G. nar. 1884. 275. 1. 5.

Mordochlapis nieodm. posp. żart. chlapanie, chlanie, picie; stosuje się także i do pijaka.

Morejne m. nieodm. żart. żyd z wyższej klasy, wykwintny, elegant, arystokrata żydowski „A ów morejne, który z wyperfumowaną brodą, w trzewikach wernikowanych, z laską o srebrnej skówce, w kapeluszu kastorowym, idzie na kontraktową salę?" J. Krasz. 18. 12 „Jeszcze mu źle!.. cóż to za morejne?" ib. 72. 18. „Szloma był to żyd edukowany i Szejne Morejne" J. Korzen. 1. 161.

Morfeusz - a. m. mitol. bożek snu i marzeń; posp. sen. „Skoro tylko Morfeusz na tę strefę ciemną poczynał władzę swoją rozciągać przyjemną, zeszli się trzej rycerze..." K. Węg. 157. „Wczoraj po północy już powróciliśmy podpici, i Morfeusz zatrzymał nas przydługo w swoich objęciach" Jl. Kras. 72. 150. „Biedny pan Michał przyzwyczajony iść spać o dziewiątej z wieczora walczył na swoim fotelu z Morfeuszem" A. Wilcz. Fot. 1. 133. „Miło się czyta, póki **Morf łaskaw oczów nie zaklei" Jul. Stark. Czar. Skała 21.

Morfina-y. ż. chem. alkaloid zawarty w opjum, działający na organizm człowieka narkotycznie, w zbyt wielkich dozach użyty zabijający „Choroba hrabiny straszne robiła postępy. Pomimo znacznych dawek morfiny bóle były tak silne, że do szaleństwa dochodziła" M. Bał. pańs. dziady 275.

Morfinowy-a-e, z morfiny „Wstrzykiwania morfinowe" ib. 271.

Morfinista-y. m. ści-stów mn. zażywający nałogowo morfinę „Namiętnie palący opium podobny jest do naszego morfinisty, który zawsze nosi przy sobie strzykawkę do wstrzykiwania morfiny i nie może przezwyciężyć swej namiętności, chociaż widzi jak na dłoni z każdym dniem coraz groźniejsze jej następstwa" Kur. Krak. 89. 239. 9.

Morgować st. cz. ndkn. Dzielić pole na morgi w celach gospodarskich, zaprowadzając płodozmian i t.p. „Morgują pola i kopią kanały" Wł. Syrok. Gaw. 4. 49.

Morowy-a-e § posp. przysłowiowo „od morowego powietrza" = zły, ladaco, nic nie wart, w ogóle zam. przymiotnika znaczącego ujemność „Mieliśmy tu koncerta jak to powiadają od morowego powietrza" Kolce 1872. 44.

Moryson-a. m. ny-ów. mn. specyfik, pigułki na przeczyszczenie od nazwiska wynalazcy zwane pigułkami Moryssona albo morysonami „Krew mi to wzburzyło, i widzę, że muszę Moryssona wziąć zaraz, bo inaczej odchoruję" J. I. Krasz. ~~Wiek~~ ~~1878~~ ~~55~~ 2. 40. 45 „Leczy się w maju morysonami" K. Chłęd. Sylw. 14.

Morze - a. n. morza - mórz. mn. § fig. wielka przestrzeń, o grom czego (bezmiar) „Jak wzrok sięgnąć może, złocistych kłosów kołysze się morze" A. hr. Fr. Ojcz. nasza G. nar. 1876 „Nad głową prysnęły, morza chmur..." S. Goszcz. 1. 183. „To jest gwiazda twego bytu, to jest droga twojej jazdy, zawisnąć w morza błękitu" Ed. Wasil. 330. § posp. „dziadowskie morze" = wielkie piaski.

„W górze rozlane błękitne morze, powietrze szklane, czyste! Ach Boże!" T. Len. Bib. War. 1853. 2. 437.

Mosan - a. m. mospan, mościpan, używ. tylko w 5 przyp. mosanie „A to szlachcic, mosanie, kiedy zbroił czasem przyjął nawet batogi byle na kobiercu" W. Pol 3. „Lecz gdyby Starosta zażądał obrony - śmierć pewna mosanie! bo strasznej był siły!" ib. 7. 190 „Jak skończył, mosanie, nie było co i gadać adwokatowi strony przeciwnej." JJ. Krasz. 64. 44. „Mosanie! a co to jest za kobieta?" Z. Kaczk. 5. 55. „Kup sobie jaśnie wielmożny pan psa mosanie, konia mosanie, strzelbę i pistolety mosanie, to będziemy polować, jeździć, strzelać..." J. Korz. 1. 227

Mosiek-ska m. Moszko-a. m. żyd. imię męzkie Mojżesz, Moses „Przyszedł Mosiek kończyć interes o siano" B. Prus To i owo 25 „Jutro przyszlę wam Moszka" ib. 31 „Moszko przyszedł do niej i pytał czego u niej był żandarm" G. nar. 1882. 285. 3. „Gruby Moszko, arendarz" J. Dzierzk. 2. 7

Most - n. m. sty - ów. mn. § przysłowiowo: „prosto z mosta" = bez ceremonji, bez ogródek, bez wstępu, nie obwijając w bawełnę „Ot tak, najlepiej prosto z mosta... jak ci się Jan podoba?" J. I. Kraszewski. 73. 184. „Że był prostoduszny, i do retorycznych figur nie wiele miał zdolności, więc mu uciął prosto z mosta. — Stryjaszku, ja jadę do Baru." J. Dzierzk. 2. 24. § przysł. „spalić za sobą mosty" = zerwać z przeszłością, wyprzeć się dawnych przekonań, stosunków, złożyć tego dowody „Uriel wrócił do swoich, spalił za sobą mosty, ale jego niespokojny umysł i w nowem otoczeniu znajduje aż nadto powodów do ciągłego protestu" Wiek 88. 281. 2. cf. Okręt

Mościć-ił-i sł. cz. ndkn. § uścielać legowisko, łoże, siedzenie ze słomy, siana, liści i w ogóle z czegoś miękkiego „wpełznął zgięty nizko, rękami jął się mościć z liści legowisko szerokie..." L. Siem. Ktory 12. 246.

Motać st. cz. udkn. Namotać dkn. § „motać na wąs" = odgrażać się w myśli, niby kręcąc wąsa układać plan, myśleć o odwecie „Tak motał na wąs Dyzma i aż zgrzytał zęby „ja go tu zmielę dzisiaj! zmielę na otręby!" W. Pol 3. 164 „Wiele było wrzawy, motał na wąs pan sędzia — książę ukartował... i całe inny obrót wzięły wszystkie sprawy" ib. 169. „Pan Fryderyk zmilczał zaciąwszy usta, ale na wąs motał, (choć wąsów nie miał)." J. Krasz. 72. 42. „Imość małżonka, jak każda z kobiet, jak sobie coś przedsięweźmie, czyli jak się mówi o mężczyznach na wąs namota, tysiąc znajdzie przyczepek do dalszej dyskusji" A. Wilcz. G. lwow. 88. 228.

Moteczek - czka. m. czki - ców. mn. zdrb. mały motek „Jedwab znajdziesz u Koplowej... tylko niech ci da moteczek większy, bo ona lubi oszukać." A. Wilcz. Fot. 1. 170.

Motor – a. m. ry-ów mn. łac. to co nadaje ruch, porusza, czynnik, działacz mechaniczny „Kubki z kościami, a bywają i karteczki, są silnemi motorami do ulżenia kieszeniom" Strażnica 1878. 357.

– owie-ów. mn.
§ o ludziach, sprawca, działacz, sprężyna czego, promotor „Był zapalonym zwolennikiem i współmotorem konstytucji trzeciego maja" Z. Kaczk. 4. 89.

„Nowa fabryka torebek papierowych otwartą zostanie wkrótce... Fabryka będzie posiadała motor parowy." Now. 1882. 110. 2.

Motylnictwo – a. n. bez l.mn. nauka o motylach, naukowe badanie i opisanie motyloo
„Lubownik przyrody, z zamiłowaniem oddawał się motylnictwu" Jamota Tyg. Il. 2. 2. 46.

Motylo przysł. po motylemu, nakształt motyla, motylkując „Przebiegł motylo chwilę za chwilą, dzień za dniem." Wł. Sab. Tyg. Il. 1.105.

Motylowy-a-e mający naturę motyla, fig. lekki „Rodzina tu znika, każdy idzie za popędami i rozpoczyna się panowanie romansów motylowych" G. pol. 1876. 41. Felj.

Motyw - u. m. wa-ów mn. franc. motif, to co nadaje ruch w znacz. moral., przyczyna, sprężyna, powód, pochop ~~temat~~ „Dykcya dla kobiety, której repertuar nie pozwala uciekać się do zewnętrznej charakterystyki, jest jedynym instrumentem, z którego wydobyć musi wszystkie motywa psychologiczne przedstawianych postaci" Wł. Bog. Tyg. powsz. 1882. 76. § myśl pierwotna, temat który się rozwija w kompozycji muz. lub utworze beletrystycznym albo jakiemkolwiek rozumowaniu „Polemikę wszczęła berlińska „Kreuz-Zeitung" ze „Świetem" petersburskim, na motyw zamierzonego jakoby odbudowania Polski i to po morze Czarne przez... Prusy" Wiek 1887. 234. 1.

Motywować st. cz. ndkn. Umotywować dkn. franc. motiver, usprawiedliwiać dowodami konieczność, niezbędność, potrzebę czego „Pobyt księżnej w Luneville już nie umotywowany edukacją syna, ciążył jej." Bodz. Opow. hist. 158 „Zabawiali się preferansem, umotywowawszy sobie grę szlachetną przejmującem zimnem jesiennem i złemi cenami produktów rolniczych" J. Zachar. Dies. lit. 2.658 „Rozmieszczenie ekspedycyj pocztowych po kraju, jest zupełnie bezmyślnem i żadnemi względami realnych potrzeb nieumotywowanem" Wich. 1878. 59

Módz st. nij. ndkn. § w pewnej formie użyte w czasach teraźn. i przesz. oznacza prawdopodobieństwo, przypuszczalność, odnoszące się do następującego zaraz czasownika np. „może mieć teraz dwadzieścia lat" = prawdopodobnie ma. „Mógł to on zrobić" = być może iż to on zrobił „Siedziała na ławeczce jakaś dama, mogła mieć lat dwadzieścia kilka" M. Bał. Bia. mu. 209.

Mówić -ił -i st. cz. ndkn. § fig. znaczącym być, mieć pewne znaczenie, wyobrażać coś „W tem wszystkiem któż nie dojrzy palca Bożego? mówiło z tych wypadków przeznaczenie narodu, tułacze a męczeńskie" B. Bol. Tuł. 1. 205 „Mówiący" = wymowny, wiele wyrażający, wiele znaczący np. „to milczenie było mówiące." „Rzucała oczy wymowne z natury, a teraz więcej jeszcze mówiące na Bolesława" J. Dzierzk. 2. 372.

Możebny-a-e, Możliwy-a-e-wie przysł.

Możebny, znaczy: mogący być, stać się, przytrafić się, przypuszczalny, prawdopodobny. Możliwy: podobny do wykonania, urzeczywistnienia, dający się użyć, zastosować; różnica wszelkie jest tak subtelna, że w posp. użyciu obie formy są niemal jednoznaczne. ~~np.~~ „Sam przyznasz, że po dzisiejszem twem znalezieniu się ze mną, dalsze nasze stosunki są niemożebne" B. Bol. Hybr. 139. ~~[illegible]~~ „Tylko w tak obojętnej odległości stosunek z doktorem wydawał się jej znośnym i możebnym" M. Bał. Bia. murz. 219 „Rozmowa toczyła się tylko około możebnych aspirantów do rączki Maryni" A. Wilcz. Fot. 1. 107 „Zwrócić ludzkość na tory przebieżone, niemożliwa" J. I. Kras. 71. 7 „Kto sobie koło niewielkie działania nakreślił, zrozumiał, że dla prawdziwego

szczęścia możliwego, ani wiele, ani tak różnych nie potrzeba żywiołów - życie jest drogą prostą i jasną" Pl. Krasz. 73. 51. „Zrazu rzecz się wydała prawie niemożliwą i niemal niezrozumiałą tym, którym o niej napomknął" Id. Na cm. na wul. 12 „Dawałem im wszelki możliwy rewanż - ale dłużej nie chcieli grać" B. Bol. Pam. Pan. 145 „Uspokajał ją wszelkiemi możliwemi środkami" Z. Kaczk. 4. 245 „Serce szeptać mu zaczęło, że ożenienie się było możliwem, nawet w takich warunkach, w jakich się znajdował" Wł. Sab. Kw. Sum. 71. cf. Niemożliwy „Był to ślub młodego egzaltowanego chłopaka, nie rozumiejącego jeszcze możliwej wielkości ofiar" H. Sienk. G. pol. 1876. 2.

„Tam każdy nie w ubraniu strojnem, odświętnem, lecz w odzieży możliwie najgorszej, tłoczy się po ulicach" G. lwow. 1887. 42. 4. M. Dimmel.

(Możebny, Możliwy) „Przyszła Polska jest tylko możliwą w razie zrzeczenia się wszelkich pretensyj do zgermanizowanych tymczasem kresów poznańskich i brzegów morza Baltyckiego" wiek 1887. 234. 1.

„Celem specjalnym przeprowadzonych doświadczeń, jest możliwie tania produkcja cukru" wiek 1888. 7. 2.

264

Mrówczy-a-e § fig. „mrówcza praca" = skrzętna, pilna, nieustanna, nakształt mrówek „Ten wieczny niepokój o siebie, to męka, jakiej nie znają ludzie mrówczą pracą zajęci." M. Dał. Żydówka 37.

265

Z

Mruczysław - a. m. wy - ów. mn. żartobl. nazwa kota „Nic nieznając myszka mała, że starego rozumiała kota swemi zmiękczy łzami, i że wstrzyma mruczysława..." K. Węg. 42 „Ruszysz kota i pomkniesz z kopyta, i krzykniesz: Hajż go! Ha! - ale nie tego kota waszego mruczysława, którego lada kiep złapie, ale gracza myśliwskiego." Spuśc. 68.

Mrukliwie przysł. niechętnie, mrucząc, z mruczeniem „Co robię? – zawołał mrukliwie – nic nie robię." Z. Kaczk. 4. 321. „Oj! pono nic z tego nie będzie! – rzekł na to Bartosz mrukliwie" ib. 5. 120 „Najczęściej nie odpowiadał nic... czasem odpowiadał, ale mrukliwie" J. Dzierzk. 8. 235.

Mrugliwy-a-e, mrużący oczy, przymrużający niemrugliwy mający oczy zawsze otwarte, nie przymrużający ich nigdy „Jestem pod niemrugliwem okiem szpiegów" A. hr. Fr. Dzieła 9. 142.

Mrumru § „ani mrumru!" = cicho! ani słowa! ani pisnąć, pary z ust nie wypuścić. „Ale sza, ani mrumru o tem" An. Wi. 1.15 „Wszyscy chwalą się bogatymi krewnymi, o ubogich, nikt nigdy ani mrumru." ib. 237 „Ani słowa, ani mrumru! bo zobaczysz!" J Dzierzk. 8. 236. ~~J Rog. Wiek 1886. 238.~~ „Jeśliby się kto o niego dowiadywał, zwłaszcza z cyrkułu, to powiesz że jest moim krewnym, a więcej ani mrumru! Rozumiesz acan?" J Rog. Wiek 1886. 238 „Przysięgnij nie zdradzić żem rozmawiał o tem... ani mru mru." A. hr. Fr. Dzieła 8. 54.

Mrużka – i. ż. żka – żek mm. kobieta mrużąca oczy, mrużąca oczami „Do tego dołeczki w jagodach, a mrużka! jak mrugła ślipkami, zginęłem z kretesem" W. Pol 3. 19.

269

5

Mryg, na oznaczenie mrugania „A dziś?.. sama się czeszę, i do gości się śpieszę, a mryg oczkiem co lusterko!..” Kur. Świąt. 1867. 3.

Mrzonka - i. ż. nki - nek. um. to o czem się marzy, rzecz marzona lecz niepodobna do urzeczywistnienia „Z tą sztuczną i fałszywą mrzonką trudno mu było się dać zrozumieć" B. Bol. Hybr. 127. „Czy ten czarowny pałac twój, nie jest snem, mrzonką, złudzeniem?" G. Ziel. Tward. 37 „A każden z nas miał na celu szczytną mrzonkę... szczęście świata" Art. Bart. Kłosy 12. 198. „Mrzonka nie może w żaden sposób pochodzić od marzyć, dla tej prostej przyczyny, że marzyć pochodzi od pnia mar, a mrzonka od mrz (to jest mż); gdyby mrzonka pochodziła od marzyć, toby brzmiała marzonka; a zjeść z kaszą nie można. Od pnia mr (skąd mrzeć) mrzonka również pochodzić nie może, bo jakiż związek znaczeniowy zachodziłby między niemi? Jedyne możebne przypuszczenie, że od

pnia mż (będącego wtórnym pniem od pnia mg, mk, zkąd migać, mknąć); tu i forma i znaczenie (?) żadnych przeszkód nie stawią. Mżonka tedy, zdaje mi się, znaczy niby migotka, błysk chwilowy, majaczenie (światła, niby mruganie gwiazdy). Kto ten wyraz wyprowadził i skąd, z jakiej prowincyi, z jakiego fachu, — nie wiem. Linde wyrazu tego nie ma. Historya mrzonki możeby rzuciła światło i na jej pochodzenie" J. Kart. Now. 1878. 162. Wytoczono na stół sprawę o pisownię tego wyrazu: mrzonka, czy mżonka? i oto co o tem powiedziano: j. w. Podług mnie już z samego względu na znaczenie, trzeba przypuścić, że jest to rzeczownikowa forma słowa marzyć, marzenie, urobiona przez jakiegoś stylistę tak samo jak rozwój i t. p.

Mucha -y. ż. chy much. um. § posp. mała rzecz, bagatela, fraszka „to mucha!" = to nic, mniejsza o to, bajka, fracha, na to się znajdzie rada § przysłowiowo: „ginąć jak mucha, padać jak muchy", „jak mucha w ukropie" „Masz szczęście że cię nie widział... jużby było po tobie... zginąłbyś jak mucha w ukropie" K. Gaszyn. war. z potrz. 32 „Jak go zaciął wedle ucha ginie Jasio jako mucha" O. Kol. 1. 251 § „zwija się, jak mucha w smole" = nie sporo mu, ledwo się rusza (.) § „Muchy się na to jeszcze nie gonią" = niema się jeszcze na to, daleko do tego (1) (.) „Zadyszany i spotniały zwijał się, jak mucha w ukropie" J. Koran. 1. 178

(1) „Wówczas na warszawsko-dziennikarski postęp, wedle przysłowia, nawet „muchy się nie goniły." Rola 5. 313.

272

8

ry-ów. um. czerwony

Muchar-a. m. grzyb trujący, muchomor „Wam się zdaje, że jak dziecko zna muchara, smoluchę i psią bedłkę, to już zna niemal wszystkie grzyby trujące..” Niedz. 2. 205. „Przy zatruciu mucharami chory z samego początku bywa przytomny, a przed śmiercią traci przytomność” ib. 206. W Lubelskiem: Muchorówka-i. ż. wki-wek. O. kol. 17. 211.

273

9

Mudjo-a. m. e-ów. mn. pf. z rus. parobek, gbur, chłopisko „Te głupie mudje nie rozumieją tego.. nie przymawiając: posmaruj chłopa..” J. Dzierzk. 2. 268.

Mufka - i. ż. fki - fek. mn. niem. Muff i Müffchen, zarękawek futrzany „Wzięła mufkę tumakową" A. Wilcz. Fot. 1. 158 „Teraz nie modne już wielkie mufki" ib. „Napadł na nią jakiś drab i usiłował wydrzeć jej mufkę" Echo 1877. 266. 5.

275
10

Mularka - i. ż. rki - rek um. z Warsz. posp. bułka z pośledniej mąki „Bułki pospolite czyli nazywane w języku miejscowym mularki" Echo 1877. 105. 4.

276

Mulec st. n. ndn. prow. myśl. skowyczeć, skomleć, piszczyć, mówiąc o psach „Psy jęcząc i mulące rozbiegły się na wszystkie strony" Spuśc. 75

277

11

Mulisz - a. m. prow. myśl. pysk np. u psa, wilka „Napróżno bestjo wilku mulisz chowasz, chcesz się ocalić, nic to nie pomoże, muszę cię dostać" Spuść. 76.

278

12

Multum łac. ~~n.~~ jak pst. ~~nieodm.~~ posp. zam. dużo, wiele, mnogo, masę „Gratów wszelkiego kalibru mieliśmy multum, bo stary wszystko chował" A. Wilcz. G. lwow. 88. 226.

Mumja-ji ż. mje-mij um. § fig. „Do ta mumia, ten świat cały, już zapleśniał i zestarzał..." Ed. Wasil. 328 (1) § fig. człowiek wynędzniały, zeschły, zżółkły „Mumja mówiła milcząc, uśmiechem szatańskim..." J. I. Kraszewski 2. 16. 53. (1) „Nieraz śród najhuczniejszej biesiady siedział nieruchomy jak mumia za stołem" Z. Kaczk. 5. 85.

Mundur-u. m. ry-ów. mn. § fig. „wdziać mundur" = wstąpić do służby wojskowej „Niegdyś w stolicy sławne pisał ody; potem wdział mundur, lecz i w wojsku belletrysta, wiersza rabiał" Ad. Mick. 3. 316 „Razem wdzieliśmy mundur, razem go nosili i razem może w jednej złożym go mogile" A. kr. Fr. 1. 149. § kuch. „kartofle w mundurach" t. j. gotowane z łupinami i tak na stół podane.

Mundurek-rka. m. rki-ów mn. zdrb. mały mundur, szczególniej studencki „Janek miał na sobie mundurek szkolny" A. Wilcz. Fot. 1. 115 „W szkołach miał cienki mundurek i glansowane rękawiczki" B. Prus To i owo 20 „Kazał się ubierać Franusiowi w studencki mundurek z czerwonym kołnierzem" A. Wilcz. Wiek 1880. 138.

verte

Mundurkowy -a -e, od mundurku, w mundurku. „Z końcem roku szkolnego, mizeractwo młodzieży mundurkowej, ślęczącej nad książkami i przygotowującej się do egzaminów ostatnich, dochodzi do zenitu." Quis Plebus 24. 185.

14 281

Munsztuk – a. m. ż posp. rubasz. twarz, gęba, policzek „Nie zastępuj mi drogi, bo cię pięścią w munsztuk uderzę." Ant. Wi. 5. 302

282
15

Mur u. m. — § „przyprzeć do muru" postawić kogo w położeniu bez wyjścia, zmusić, znaglić „Rozumu był niepospolitego, ale dopieroś go zeń dobył, gdy go do muru przyparto, że się wygadać musiał" J. I. Krasz. 90. 107 „Skoro mnie tak zagadniecie, to nie wiem doprawdy co wam odpowiedzieć. Nie możnaż znowu ludzi tak przypierać do muru" W. Szyman. Tyg. Il. 2. 6. 250. § fig. „mury" zam. mieszkanie, pokoje „Skoczyła po narzutkę aby co prędzej mury te opuścić" J. I. Krasz. Tyg. pow. 1882. 178.

283

16

Muraweczka i ż. czki mn. Murawka i ż. murawa, zdrb. w pieśniach lud. „U Kasiuli jedynej bieluchna pościołeczka, u Jasieńka sieroty zielona muraweczka" O. Kol. I. 148.

284
17

Murgotać, Murkotać st. cz. ndkn. prow. kuj. mruczeć. Toż samo u rusinów, np. „Mysio zamurkotiw (zamruczał)" Jul. Turcz. S. lwow. 1887. 40. „Żydzi w kąt poszedłszy, coś zaczęli pomiędzy sobą murkotać." Z. Kaczk. 1. 169.

285
18

Murłat – u. m. ob. także Obiérka i Płatew.

286

19

Murzać sł. cz. ndkn Umurzać dkn. (wymawia się mur-zać), brudzić, smolić, walać, czernić „Chłopiec niewielki, obszarpany, umurzany, płukał rądelki" Ad. Mick. 1. 248.

Uwagi Jana Karłowicza o „Błędach naszych w mowie i piśmie Al. Walickiego wyd. 1876. w Ateneum 1877. 1. „ Str. 53. Do wyrazu murzać dodaję używane na Litwie; murza, (tak samo pronieśione), murzeczka oznaczające: 1º) dziecko z twarzą powalaną, i 2º częste nazwisko psa mającego pysk czarniawy, lub czarnego; murzaty w znaczeniu mający powalaną twarz" ib. 1. 466.

W temże znaczeniu murzaty słyszę w Galicji (Sanockie), gdzie wymawiają murdza, murdzaty, słyszałem także barnasty (Ilkokczak w Bóbrce)

287
20

Murzyn-a. m. ni-nów. um. ś przen. niewolnik, „biały murzyn," człowiek który musi pracować dla innych, sam nie mając z tego żadnego pożytku „Obchodzi się ze mną jak z murzynem, a odstręczyć nie mogła" JJ. Krasz. Wiek 1878. 72.

Murzynka – i. ż. § czarna odmiana rzodkwi ogrodowej „..wziął się do murzynki, z czarnych sukien ją rozbierał i w cieniutkie krajał klinki" K. Brz. noc str. 73.

Musieć-si-siał sł. nij. rdkn. § posp. „musisz" z następującem po sobie słowem używanem bywa w znacz. powinieneś, należy ci się, trzeba ci np. „musisz wiedzieć, że" = trzeba ci wiedzieć i t.p. ale lud w wielu okolicach mianow. na kresach graniczących z Niemcami niewłaśc. używa tego wyrazu z przeczeniem „nie musisz" = nie powinieneś (słow. z niem. du musst nicht) „Idź ty gapia, dzieby ja ci się zeznał, ty nie musisz wiedzieć o tem" Wieś Zawada pow. Nowo-Sądecki G. lw. 88. 145. 2. § przysłówkowo „musi" w znacz. podobno, pewnie, zapewne, zdaje się, niezawodnie, prawdopodobnie, lud używa np. w ziemi Księżyc. (Ryki) a w innych stronach np. w Kuj. wpolsce „musi być" np. „Jest w domu? – musi nie. Musi się upił, bo się tacza. On musi być, upił się."

Muskularny – a – e mający dobrze rozwinięte muskuły czyli mięśnie, silny „Rozrost się w barkach i krobić się muskularnym i silnym" Ż. kawk. 5. 100

Muślin - n. ż. § „Muślin de len" posp. nazwa
bardzo lekkiej tkaniny wełnianej
pewnego gatunku muślinu zwanego w jęz.
używ. parę dziesiątków lat temu
franc. mousseline de laine. „Muślindelka"
ż. słyszałem u kobiet wiejskich w kuj. taką
nazwę chusteczek z ~~tego~~ podobnego materjału.

Musztarda - y, ż. z przysł. „musztarda po obiedzie" = pomieszkasić, zapóźno, po śmierci lekarstwo, po szkodzie mądry, nie wiesz tyśka po obiedzie.

Musztrować sł. cz. ndkn. § posp. uczyć manjer, tresować, układać, ćwiczyć, formować fizycznie, na sposób musztry żołnierskiej „Kazano jej wzdłuż i wszerz przejść się po pokoju. Telimena uważa, znawczyni oczyma musztruje siostrzenicę, gniewa się i zżyma" Ad. Mick. 3. 126. „~~Musztrowano go cieleśnie~~ „Starała się z niego matka zrobić ideał po swej myśli. O nic gruntowniejszego jej nie chodziło, tylko o dobrą manierę, o prezencję w salonie, o trzymanie się prosto, o.. zgrabność. Musztrowano go cieleśnie, aby nabrał dobrego tonu.." J. I. Krasz. 58. 44.

294
24

Muzamerit „tytuł powieści L. Siemieńskiego, Poznań 1843 r. z arab. musāmarat, opowiadanie i rozmowa nocna, o namiotach bedwińskich i na popasach karawan, przy świetle księżyca" A. Muchl. Źródłosł. 90

295
25

Muzia c. k. prow. Kuj. pierwszeństwo wodzenia na krowę „Moja Muzia"

Muzyczka - i. ż. czki - czek mn. zdrb. muzyka, granie na prędce, dla rozrywki, bez pretensji do artyzmu „Trzebaby jeszcze przy stole jakiej rozrywki damom. — Muzyczki? co mówicie?" A. hr. Fr. 1. 155. § „Muzyczka piłuje oberka" J. I. Kraszewski 72. 158. § kobieta muzykalna, posiadająca muzykę, grająca na jakim instrumencie „Muzyczka, gra, śpiewa" J. I. Kraszewski 71. 94. „Niejaka panna Aniela, muzyczka, grająca bardzo pięknie na fortepianie" Id. Wiek 1878. 2.

297

Muzyka - i. ż. § fig. wszystko co jest harmonją lub dysharmonją dla ucha, co sprawia jakiekolwiek wrażenie na zmyśle słucha „Tłumaczą swe uczucia w westchnieniach tłumionych, szeptach, szmerach i słowach na wpół wymówionych, z których składa się dziwna muzyka wieczoru" Ad. Mick. 3. 191.

298
28

Muzykalnieć st. niż. ndkn. stawać się muzykalnym

„Dziś resursa muzykalnieje widocznie, wniosłszy ten żywioł tak pożądany do zwykłych swych zajęć i zabaw" W. Szym. Tyg. Il. 1. 106.

299

29

Muzykalność – i. ż. – bez l. mn. zdolność do muzyki, słuch muzykalny, upodobanie w muzyce przy wykształceniu muzycznem „Hrabia ze swym śpiewem i muzykalnością stał się śmiesznym" J. I. Kraszewski 73. 58 „Miał tylko swą młodość, głos tenorowy, muzykalność i ogromne zapasy nadziei" ib. 67.

300

30

Mycić sł. cz. udkn. Omycić dkn. clić, cłem (mytem) obkładać, oclić „Ministerstwo skarbu zarządziło omycenie nowowybudowanej przestrzeni gościńca.." Dzien. ust. dla Galicji 1878 cz. 19 str. 119

Mydłek - dłka. m. dłki - ów. mn. posp. krętacz, filut, gotów do zamydlenia oczu, z cicha pęk, cicha woda „Jak zadyktuje mi warunki do aktu, od razu poznam, czy to indywiduum uczciwe, czy mydłek" Kl. Jun. Wiek 1884. 202. 1. (·)

Mydłkować sł. cz. ndkn. posp. kręcić, tumanić, mydlić komu oczy.

Mydło - a. n. dła - deł mn. § puste pole na tabliczce czyli kamieniu do gry w domino „dubeltowe mydło," gdy oba pola na tabliczce są puste to jest nie mają żadnego oka § „sprawić mydło" komu posp. sprawić bicie, lanie, wyćwiczyć, wyprać t. j. sprawić pranie

(·) § „Ten mydłek myśli, że mu małżeństwa winszujemy" H. Sienk. Ta trzecia Kur. Codz. 88. 285. 2.

Mykicić st. cz. ndkn. prow. wywijać, wykręcać się, mataczyć „Liszki mekicą, tumanią i wodzą." W. Pol 7. 179.

Myśl - i. ż. § „bić się z myślami" = wahać się, rozmyślać o ostatecznem postanowieniu, nie módz się zdecydować „Długo wahałem się i biłem z myślami; aż nareszcie nigdybyście nie zgadli, co mnie ostatecznie zdecydowało" J. Dzierzk. 8. 356. § „nosić się z myślą" = mieć pewną myśl, zamiar, projekt „W Petersburgu dyplomacja nie doszła jeszcze do przekonania, że nie tędy droga do restytucji jej wpływów na Bułgarów. Tam noszą się jeszcze z myślą ponowienia tego rodzaju prób." Dz. pol. 1888. 13. 1. ob. nosić się

33

Myślik - a. m. prow. Gałk. kawałek żelaza, z płaskim ustalonym końcem, rodzaj dłuta, do wycinania żelaza w podkowie.

Myśliciel - a. m. le mn. człowiek myślący, umiejący zastanowić się i myśla zgłębiać najpoważniejsze kwestje „Idee dojrzewały świadomie sobie w duszach pojedynczych myślicieli, a nieświadomie w całej ludzkości" Elp. Mło. i Stary 2. 170.

305

34

Myśliweczek-czka m. myśliwy, zdrob. w pieśniach ludowych „Wziął braciszek strzelbiczkę trafił myśliweczka w główeczkę" O. Kol. 1. 224. „Gnała pastereczka doliną, myśliweczek za nią z nowiną." ib.

Myśliwy-ego. m. wi-wych um. § „mały myśliwy" to prawie co kłusownik, polujący pojedynczo nie dla przyjemności polowania lecz dla zwierzyny, wyszukujący ją zaciekle i niszczący wszelkiemi sposobami „Porucznik był mały myśliwy, a prawię o takich i cuda i dziwy... nikt nie dociekł onego sposobu, tych małych myśliwych i chyba się rodzą, lub w spółce już takiej po kniejach tych brodzą, i zwierza na fury bywało tam liczy, gdy wraca.." W. Pol 7. 225. „O tym czasie mały myśliwy poluje na skórkę... więc i dniem z jamnikami i na zasadzkę po widnej nocy... bije, łapie, kopie, bierze, podkurza i truje." W. Pol 7. 242.

Mysz - y. ż. — § przysłowiowo: „zginął jak ruda mysz w popiele" = przepadł z kretesem, ani go znaku. (·)

Myszka - i. ż. — § „myszki w głowie" cf zajączki = głupstwa, myśli ni w pięć ni w dziewięć „Nie mogłem się domyśleć co to znaczy; zacząłem się już bać czy się też jej przypadkiem myszki w głowie nie zagnieździły" Wł. Zag. Pam. star. par. 20

(·) „Afisz to wszystko! możesz obejść się bez maszynerji, bez dobrego aktora — lecz bez sprytu w układaniu afiszów zginiesz, jak ruda mysz." A. Urb. Dzien. dla wsz. (lwow.) 1879 nr 54 str. 5. „Inny byłby zginął jak ruda mysz w popiele, ale Zacharjasz obrotny był na wszystkie sposoby" Kl. Jun. Wiek 1887. 214. § przysł. „siedzi ~~cicho~~ jak mysz pod miotłą" = cicho, nie odzywając się, nie dając znać o sobie „człowiek dobry, spokojny, nikomu w drogę nie wchodzący, siedzi cicho jak mysz pod miotłą" Kl. Jun. Wiek 1887. 215.

Miszures

Myszures-a. m. sowie sy-ów. mn. żyd. prow. faktor

„Myszures przy tej austerji płacił gospodarzowi za prawo posługiwania w jego domu kilkadziesiąt rubli" J. I. Krasz. 14.10 „U drzwi zajezdnych domów krzyczą pilni myszuresowie, zapraszając podróżnych" ib. 11. „Niedaleko mojej gospody był sklep koronny. Miszures powiedział mi, że tam można dostać wszystkiego" Wł. Zag. Wiek 1888. 18.

309

38

Myt-u. m. ty-ów mn. z grec. μῦθος (mythos), bajka (baśń), podanie niepewne i ciemne (1)

Mytyczny-a-e, będący mytem, niepewny, wątpliwy „Nadzieja dowiedzenia się czegoś o owych mytycznych skarbach podkomorzynej, skłaniała go do tego kroku" J. I. Krasz. Wiek 1878. 23.

(1) „Przeszłość tak niedawna była dla nich jakby mitem tylko, przedstawianym tu i owdzie przez starych, posiwiałych wojowników" J. Dzierzk. 1. 283.

310

39

Mytka - i - ż. tki - tek um. prow. Sanoc. ścierka, gałgan, wiechec, kawałek czego do mycia naczyń, garnków.

40

Mytniczy - a - e mytny, tyczący się nakładania, pobierania i w ogóle kwestyj myta „Ustanawia się nowe stacje mytnicze w następujących miejscowościach." Dziennik ust. dla Galicyi 1878 cz. 19 str. 119

Mytowy - a - e tyczący się myta, jako opłaty „Omyczenie to od 1 Stycznia 1879 w życie wejdzie, więc od tego czasu pobór należytości mytowych na nowo ustanowionych stacjach mytniczych się rozpocznie" ib. 120.